

Ensamstående fäders vardag

Rebecka Stjärneblad & Maria Tengkvist

Lunds Universitet
Sopa 63
VT-10

Handledare: Maria Bangura Arvidsson

Abstract

Authors: Rebecka Stjärneblad and Maria Tengkvist

Title: Everyday life of divorced and/or separated fathers [translated title]

Supervisor: Maria Bangura Arvidsson

Assessor: Frans Oddner

The aim of this study was to examine how divorced and/or separated fathers perceive everyday life. The target group was delimited to Swedish men that had their children living with them on half-time or more. The analysis took the sociology of knowledge as a starting point and was made on the basis of the research findings of eight semi-structured interviews and literature studies. In parts of the analysis we also applied system theory. The questions at issue were: In what way does current standards of society affect single fathers, how is their everyday life affected by the social network and how do the fathers view their role as parents. The main results of the study were that current standards in society affect separated fathers in many ways, such as in the contact with authorities. They had a positive view of themselves as parents, but the social network played a decisive role as to how they viewed their possibilities to change everyday life in the direction they wished.

Key words: the sociology of knowledge, system theory, everyday life, separated fathers, divorced fathers

Innehållsförteckning

Problemformulering	5
Syfte & frågeställningar	6
Metod	6
Begreppsförklaring.....	6
Urval & Metod.....	7
Metod.....	8
Metodens förtjänster och begränsningar.....	9
Metodens tillförlitlighet.....	9
Hur vi har orienterat oss i kunskapsläget.....	10
Resultat och analys.....	10
Fördelning.....	11
Etiska överväganden.....	12
Vår position i förhållande till ämnet.....	12
Undersökningen.....	12
Teori	13
Kunskapssociologi.....	13
Vardagslivets verklighet.....	14
Social interaktion.....	14
Objektiv verklighet.....	15
Subjektiv verklighet.....	15
Generell Systemteori.....	16
Familjen som system.....	16
Långsam förändring.....	17
Subsystem.....	17

Roller.....	17
Tidigare forskning.....	18
Mansforskning.....	18
Faderskapsforskning.....	20
Resultat och Analys.....	22
Samarbetet med modern.....	24
Fädernas berättelser om samarbetet.....	24
Utveckla ett samarbete.....	26
Vänner eller ovänner.....	28
Positiva & negativa aspekter.....	29
Tidsaspekten.....	30
Nätverkets betydelse för möjligheter och lösningar.....	31
Nätverk.....	33
Vikten av ett starkt nätverk.....	33
Möten med olika samhällsinstanser.....	35
Hur blir ensamstående fäder bemötta i samhället?.....	35
Normer.....	37
Fädernas upplevelse.....	37
Den andre föräldern?.....	38
Överdriven uppskattning, välkommet eller kränkande?.....	41
Att som personal bekräfta fadern som förälder.....	42
Faderns syn på sin roll som förälder.....	42
Fädernas berättelser.....	42
Jag vill inte göra samma misstag.....	43

Bra nog.....	44
Slutdiskussion.....	45
Referenser.....	50
Bilagor.....	52

Problemformulering

I Sverige började det på 1960-talet bli allt vanligare att föräldrar valde att separera från varandra och i dag har de flesta separerade föräldrar gemensam vårdnad om sina barn. Av dessa barn bor mer än hälften på heltid hos sina mödrar, medan endast omkring 10 % av dem bor på heltid hos sina fäder. Växelvis boende, att bo lika mycket hos båda föräldrarna, har sedan 1980-talet ökat från 1 % av barnen till separerade föräldrar, till att år 2006-2007 röra sig om 28%. (Statistiska centralbyrån, 2008)

Konsekvenserna av att fäder i mindre utsträckning än mödrar har sina barn boende hos sig visar sig både för barnen och för männen själv. Barn är i behov av att ha en närvarande fader, för att genom detta ha en förebild att identifiera sig med och för att växa upp till harmoniska individer. Detta är något som gäller både söner och döttrar. Barn som har vuxit upp med två föräldrar för att sedan berövas den ena vid en separation upplever känslor av sorg och saknad. För fäder som inte får spendera mycket tid med sina barn innebär det ofta att deras identitet som förälder blir svagare. (Öberg, B & G, 1992)

När det kommer till mansforskning och jämställdhetsfrågor har det från männens synvinkel i störst utsträckning varit skilsmässofaderskapet som uppmärksammas. Då det under 1980-talet började skapas mansjourer och andra intressegrupper för män som genomgått skilsmässa började stora mängder män höra av sig med känslor av förtyck och missnöje över sin situation. Fäder vill inte längre ses som försörjare utan kämpar för att även efter separationer kunna bibehålla nära relationer till sina barn. I kampen för detta har många stött på problem i form av fördomar och värderingar av sexistisk natur från olika delar av samhället (Lenéer-Axelson, B. 1994)

Vårt mål med denna uppsats är att studera hur ensamstående fäders vardag ser ut, vilka möjligheter och hinder de stöter på, vilken stöttning de har att tillgå i sin vardag och hur samhällets normer påverkar dem i deras föräldraroll. Vår andra frågeställning kring nätverket har kommit till efter att vi sett i vår empiri att det hade en viktig roll i ämnet. Vårt intresse för de ensamstående fäderna har haft sin grund i den slagsida som vi uppfattat finns i samhällsdebatten gällande

ensamstående föräldrar, då den oftast handlar om mödrarna. Att gruppen ensamstående fäder är mindre och att den börjat öka sedan endast omkring två decennier tillbaka gör att vi finner ämnet intressant att studera. Detta ämnar vi göra genom semistrukturerade intervjuer med ensamstående pappor som har sina barn boende hos sig på halvtid eller mer samt litteraturstudier. I vårt arbete för att få svar på dessa frågor kommer vi utgå från kunskapssociologisk teori samt systemteori, i vår strävan att belysa och förstå hur männen själv uppfattar sina situationer.

Syfte & frågeställningar

Vi syftar till att undersöka hur ensamstående fäder upplever sin vardag och de aspekter som påverkar den.

- Hur påverkar rådande normer i samhället vardagslivet för ensamstående fäder?
- Hur påverkar nätverket deras vardag?
- Hur upplever fäderna sin föräldraroll?

Metod

Begreppsförklaring

I uppsatsen använder vi termen ensamstående fäder. Med detta menar vi separerade fäder som är ensamstående i dag eller som efter separationen har varit ensamstående någon period. Vissa av de vi har intervjuat är som sagt ensamstående idag medan andra lever med en ny partner. Vissa har idag en utökad familj med nya barn med den nya partnern. Några har äldre barn som i stort klarar sig själva idag, men de har under många år varit ensamstående och har haft sina barn halva tiden eller mer. Övriga barn i familjerna kommer dock inte omnämnas i resten av uppsatsen då fokus inte ligger på de nya relationerna utan hur dessa fäder upplevde sin vardag som ensamstående.

För att få bättre flyt i texten så kommer vi hänvisa till kvinnorna som fäderna separerat ifrån som deras ex vid olika tillfällen.

Vi lyfter även begreppet nätverk en hel del i uppsatsen. Med nätverk så syftar vi på de personer i faderns umgängeskrets som är syskon, föräldrar, övrig släkt,

vänner och andra eventuellt viktiga personer i faderns vardag. Här inkluderas även det nätverk som modern till barnet/barnen har, här främst hennes närmaste familj, då fadern på ett eller annat vis har en relation till dem och de i allra högsta grad har en relation till barnet/barnen.

Urval och metod

Vi har som tidigare nämnts valt att endast koncentrera oss på ensamstående fäder då vi finner att detta ämne är både intressant och relativt lite forskat kring tidigare. Uppsatsen har genomförts med hjälp av intervjuer med åtta fäder. Dessa har alla ett umgänge med sina barn som består av minst halva tiden, vilket var ett kriterium vi hade för att få delta i undersökningen. Vissa var ensamstående vid intervjutillfället och andra har varit det tidigare. Vår strävan var från början att kunna genomföra minst tio intervjuer, men detta visade sig vara ogenomförbart. Detta berodde på att det var svårt att finna personer som passade vår målgrupp och som var villiga att delta i undersökningen. Vid flera tillfällen tackade tillfrågade ja till att delta i en intervju men fick sedan ställa in mötet i sista sekund. De män som har deltagit har en stor spridning på så sätt att de tillhör bland annat olika åldersgrupper och socioekonomiska grupper. Denna fördelning har vi inte haft möjlighet att påverka, på grund av svårigheterna att hitta personer som var villiga att delta i studien. Den slutliga urvalsgruppen har vi ändå varit mycket nöjda med, då den representerar fäder med olika bakgrunder och förutsättningar.

Utöver den empiri vi har samlat in via intervjuer ämnade vi få en mer detaljerad bild av männens vardag genom att be dem föra dagboksanteckningar under en veckas tid. Detta framförde vi som ett önskemål från vår sida, men vi poängterade valfriheten i frågan och informerade om att det även gick bra att delta i undersökningen med enbart en intervju om man så önskade. Alla åtta fäder sade sig vara villiga att skriva dagböcker, men ingen genomförde detta i slutändan. Vi kan bara spekulera kring varför det blev så, men en gissning är att det uppfattas som allt för tidskrävande.

Trots våra bekymmer med att få in intervjuer och dagboksanteckningar känner

vi att de intervjuer som genomförts har varit så pass informationsrika och givande att vi har haft tillräckligt med material för att genomföra uppsatsen. För att ändå få ett större material att kunna göra en analys utifrån har vi valt att utöver vår egen empiri titta på andra undersökningar som gjorts kring fäder.

Metod

Semistrukturerade intervjuer:

Då vi var intresserade av att få en djupgående insyn i hur fäder i Sverige i dag uppfattar sin verklighet och vardag valde vi att göra semistrukturerade intervjuer. Att vi valde just denna metod berodde på att vi var intresserade av människans personliga berättelser, med möjlighet att få sådana svar vi inte själv hade tänkt på att fråga om och även att kunna få förtydliganden kring intressanta tankar. Detta möjliggörs vid semistrukturerade intervjuer, till skillnad från exempelvis enkätundersökningar. Vid intervjutillfällena har vi efter att ha fått deltagarnas samtycke använt oss av bandspelare för att inte missa något material och inspelningarna har därefter transkriberats. Efter att detta renskrivningsarbete var utfört läste vi genom det insamlade materialet och diskuterade tillsammans vilka olika teman som vi såg hade återkommit i intervjuerna utöver det vi valt att granska närmare i uppsatsens tidigare stadium. Dessa teman använde vi för att koda vårt material, för att på så sätt få djupare insikt i svaren vi fått och för att inte riskera att missa viktiga poänger. Efter hand som kodningen gjordes märkte vi snart om det fanns något vi missat och vad som istället kunde sammanfattas under gemensamma teman. Ändringar i kodningen genomfördes och vi har slutligen arbetat utifrån sex teman, vilka närmre beskrivs i analysen.

Dagboksanteckningar: Då vi var intresserade av att få en mer djupgående bild av hur vardagen såg ut för våra intervjuade försökte vi finna personer som ville ställa upp på att föra dagboksanteckningar under en veckas tid. Tanken var att dessa skulle kunna visa på ett annat sätt än intervjuerna hur en typisk vecka såg ut i familjelivet för denna grupp. Detta fick vi dessvärre ge upp när vi märkte att samtliga hade hoppat av denna del av studien.

Litteraturstudier: Utöver att arbeta med semistrukturerade intervjuer har vi också använt oss av litteraturstudier i vår uppsats. Detta har varit till stor nytta för

oss i vårt arbete med att analysera empirin. Då vi gör en kvalitativ studie med relativt få intervjudeltagare har vi på detta vis även haft möjlighet att se vilken kunskap tidigare forskning funnit och använt denna tillsammans med vår egen empiri för att få en bredare bild av målgruppen att genomföra vår analys utifrån.

Metodens förtjänster och begränsningar

Att göra semistrukturerade intervjuer innebär att ställa frågor, men att ändå tillåta fördjupande och förtydligande av svaren. Man kan på ett friare sätt än i en strukturerad intervju samtala med personen man intervjuar (May, 2005). Detta hoppades vi skulle medföra en möjlighet att få kunskap om saker våra tillfrågade ansåg var viktiga, men som vi inte tänkt på att ta upp själv. En annan fördel är att den semistrukturerade intervjun kan användas för att jämföra olika resultat på ett bättre sätt än vid fokuserade intervjuer (May, 2005).

En nackdel vi kunde se i att använda oss av denna form av intervjuer var vår brist på erfarenhet av att utföra dessa, då formen ställer krav på intervjuaren att vara medveten om flera saker samtidigt, så som exempelvis hur frågorna ställs och hur intervjuens innehåll ser ut (ibid.). Detta gjorde att de första intervjuerna förmodligen inte blev lika bra utförda som de sista då vi lärde oss och blev skickligare på att hålla denna typ av intervjuer under arbetets gång. Att vi valde att göra intervjuer innebar också att vi inte hade möjlighet att få lika många personers utsagor som vi hade kunnat få vid kvantitativa studier. Vi kände ändå att en kvalitativ metod var bättre lämpad till det tema vi valt på uppsatsen. Användandet av bandspelare medförde även fördelen att vi under intervjuernas gång kunde koncentrera oss på samtalet istället för att hinna med att anteckna. Nu fick våra intervjuade vår fulla fokus och uppmärksamhet. Vissa kan känna obehag eller bli störda av att bli inspelade på band. Detta visade sig dock inte vara något problem i någon av våra intervjuer då spelaren snabbt glömdes bort och samtalen flöt på bra.

Metodens tillförlitlighet

Från intervjuerna med fäderna fick vi ihop ett stort material som gav oss en bra bild av hur de upplevde och uppfattade sin vardag samt de bitar som påverkar den.

Förutsatt att männen svarade sanningsenligt, eller någorlunda sanningsenligt, gällande deras upplevelser så anser vi att materialet har bra tillförlitlighet. Vi spelade som vi tidigare sagt även in alla intervjuerna då informanterna tillät detta, och kunde på så sätt lättare analysera materialet på djupet eftersom vi kunde lyssna på intervjuerna igen och höra exakt vad som sagts och hur de sagt det. Intervjuer kan användas som ett verktyg för att förstå människors sociala värld och hur de agerar i den, vilket gjorde att den passade vårt mål och gav oss den sorts material vi sökte. (May, 2005)

Hur vi har orienterat oss i kunskapsläget

Inledningsvis sökte vi efter artiklar och doktorsavhandlingar i databaserna Elin och Libris, med hjälp av sökorden "ensamstående fäder", "fäder" och "jämslälldhet". Därefter gick vi till biblioteket och gick igenom litteraturen som fanns tillgänglig, för att på så sätt få idéer samt en överblick av mängden information kring ämnet. Vi hittade ganska många böcker som fångade vårt intresse och gick därefter över till att studera källorna de använt sig av för att hitta ytterligare bra litteratur som inte fanns tillgänglig på vårt bibliotek. Litteraturen vi sökte handlade främst om fäder, mansforskning, samt teorier kring genus, jämställdhet och roller. Vi kom därefter fram till att även teorin om socialkonstruktivism var av intresse för oss och började leta litteratur kring det. Denna teori passar också bra ihop med vår kvalitativa metod, som har sin bakgrund i synen på världen som en social konstruktion (Aspers, 2007).

Resultat och analys

När empirin var insamlad transkriberade vi intervjuerna och kodade informationen. Vi använde kodning som ett hjälpmedel för att dela upp vårt material i mer lätthanterliga delar som gjorde det lättare för oss att analysera. Själva kodningen i sig kan även den ses som en del, ett första steg om man vill, i analysen (Aspers, 2007). Utifrån kodningen lyfte vi fram de områden vi uppfattade som viktigast och dessa blev sedan de olika rubriker vi delade upp empirin i. En anledning att vi valde att göra på detta vis var för att vi kände att materialet blev mer lätthanterligt för oss då. Ytterligare en anledning var att vi även ansåg att en form av struktur i empirin vi presenterade underlättade

läsningen och möjligheterna att ta till sig resultaten och skapa sig en helhetsbild i slutändan. Under arbetets gång försökte vi vara uppmärksamma på om det fanns någon annan teori som behövdes för att vi skulle kunna analysera vår empiri så bra som möjligt men som vi tidigare inte hade upptäckt. Sent i arbetet med analysen kom systemteorin in i arbetet, då vi kände att den på bästa sätt hjälpte oss att analysera främst samarbetet.

Fördelning

För ett smidigare arbete har vi delat upp delarna emellan oss. Vi arbetade fram uppsatsidén, vårt första preliminära syfte och problemformulering, intervjufrågor och informationsbrev ihop. Metoddelen skrev Maria och etiska överväganden, fördelning och begreppsförklaringen skrev Rebecka. Sökandet efter deltagare gjorde vi tillsammans. Första intervjun gjorde vi ihop sen gjorde Rebecka resten av intervjuerna. Detta var inte en medveten strategi från början, utan är en följd av praktiska omständigheter, så som att Maria inte fick ihop barnomsorgstider med intervjudeltagarnas möjligheter att träffas och att avstånden var kortare för Rebecka. Maria lyssnade igenom de intervjuer som gjordes efter varje och kom med feedback och lyfte sådant som kunde göras annorlunda till nästa. Därtill lade hon mer tid på transkribering av inspelningar av mycket låg kvalitet, även om vi båda har samarbetat kring detta arbete. Kodningen och hur vi skulle koda gjorde vi tillsammans. Områdena för analys delade vi på så vi båda fick lika många var. Maria arbetade med positiva & negativa aspekter, nätverk samt möten med olika samhällsinstanser. Rebecka arbetade med samarbetet med modern, normer och faderns syn på sin roll som förälder. Maria har skrivit om kunskapssociologin och Rebecka om systemteorin, sedan återgav vi till varandra. Tidigare forskning och presentationen av våra informanter har Rebecka gjort. Det slutliga syftet och frågeställningarna skrev vi tillsammans. Vi diskuterade oss fram till och arbetade ihop vad vårt abstract, problemformuleringen och slutdiskussionen skulle innefatta. Sen skrev Maria de förstnämnda och Rebecka slutdiskussionen där Maria också har skrivit delar av texten. Vi har under arbetets gång läst varandras delar och gett varandra feedback och samtidigt då fått oss en helhetsbild av arbetet.

Att endast en av oss gjorde nästan alla intervjuerna såg vi som en fördel då man lärde sig efter hand och blev duktigare på det. Hur intervjuerna hade blivit om Maria gjort vissa kan vi bara spekulera kring, men de hade nog inte sett riktigt likadana ut. Informationen vi fick fram är vi dock övertygade om hade i stora drag varit den samma.

Etiska överväganden

Vår position i förhållande till ämnet

Vi kom tidigt fram till att vi båda hade en viss förförståelse kring ensamstående fäder. Vi har båda erfarenhet av att växa upp med en ensamstående far som har haft en mycket aktiv och framträdande föräldraroll och som i det ena fallet varit den som haft det fulla ansvaret. Detta kommer oundvikligen att påverka oss kring hur vi ser och tolkar saker i detta sammanhang. Det är dock något som vi försökt vara uppmärksamma på under arbetes gång och försökt se till så att det inte stått i vägen för ett bra arbete med denna uppsats och så vi kan behålla en vetenskaplig distans. Vi ser det faktum att vi är två personer som arbetat på denna uppsats som en styrka, då man kan hindra varandra från att bli förblindad av egna erfarenheter och fördomar.

Undersökningen

När vi tog kontakt med fältet och initierade intervjuerna så lämnade vi förhandsinformation om vad intervjuerna och dagböckerna skulle användas till och vad målet och syftet med vår uppsats var. Till de flesta skedde detta skriftligt och till någon enstaka muntligt, men informationen innehöll det samma. Det framgick att deltagande var helt frivilligt och att man även kunde välja att tacka ja till att delta i enbart intervjudelen eller dagboksdelen av undersökningen. Vi informerade också om att materialet vi fick in endast skulle komma att användas i studien till vår uppsats och att alla som deltog skulle skyddas av anonymitet. Vi skrev inte ut några personuppgifter så som i vilka orter eller kommuner de olika intervjuade bor, namn eller andra detaljer som skulle kunna vara allt för ovanliga för att säkerställa deras anonymitet. I beskrivning och användning av

materialet i uppsatsen så har vi istället gett de intervjuade fiktiva namn för att underlätta läsningen. Anonymiteten för våra informanter är viktig, dels för att det på detta sätt kan kännas bekvämare för dem och dels för att denna information kan vara känslig för andra inblandade personer, så som deras barn. Den uteslutna informationen var inte heller relevant för ämnet och därför överflödigt att inkludera. Slutligen erbjöd vi alla deltagare i undersökningen att få tillgång till den färdiga versionen av uppsatsen.

Teori

I uppsatsens inledningsfas kom vi ganska snabbt fram till att utgå från ett socialkonstruktivistiskt synsätt och närmre bestämt kunskapssociologin. Valet av teori kändes relevant då vi strävade efter att utforska hur enskilda individer uppfattar och bygger upp sin vardag. Det kunskapssociologiska perspektivet har hjälpt oss att se och förstå vår empiri på ett sätt som varit i linje med våra frågeställningar och vårt syfte. Under arbetets gång upplevde vi ett behov av en teori som tydligare beskrev samspelet och vikten av de olika systemen i människans nätverk, vilket ledde oss fram till att i dessa delar av uppsatsen komplettera med ett systemteoretiskt perspektiv.

Kunskapssociologi

I vårt arbete med att analysera empirin vi fått in genom att intervjua ensamstående fäder om deras vardagsliv kommer vi att utgå från ett socialkonstruktivistiskt perspektiv. Framst har vi utgått från det synsätt på kunskapssociologin som förmedlas i boken ”*Kunskapssociologi. Hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet*”, skriven av Peter L. Berger och Thomas Luckmann. Vi har valt att kursivera viktiga begrepp i teorin i nedan följande text.

Precis som titeln antyder kan man i stora drag sammanfatta grundtanken i teorin med att vi människor själva skapar den verklighet vi lever i genom vårt samspel med varandra. I detta resonemang är betydelsen av ordet *verklighet* någonting som finns, oavsett om vi vill det eller ej. Ett annat begrepp av stor relevans i detta sammanhang är *kunskap*, vilket förenklat kan förklaras som att

med säkerhet veta att någonting är verkligt och därför har särskilda karaktärsdrag (Berger & Luckmann, 2007/ 1979).

Olika individer och olika samhällen uppfattar verkligheten på olika vis, på grund av att den skapas i ett visst socialt sammanhang. Den kunskap som tas för given i ett samhälle är inte densamma överallt (ibid.). Berger och Luckmann (2007) uttrycker i en träffande mening vad kunskapssociologins strävar efter att göra: ”Vi hävdar med andra ord att kunskapssociologin sysslar med analysen av den sociala konstruktionen av verkligheten.”

Vardagslivets verklighet

Då vår uppsats handlar om ensamstående fäders vardag bör vi här nämna hur man inom kunskapssociologin ser på just begreppet vardagsliv och följaktligen då också vad vi i vår analys menar när vi talar om detta begrepp.

Människan blir medveten om *verkligheten* på olika sätt, beroende på vilken form av verklighet det rör sig om. Den verklighet vi ser framför oss i våra drömmar skiljer sig avsevärt från den verklighet vi upplever varje dag i vaket tillstånd. Vi är kapabla att förflytta oss mellan dessa olika verkligheter och detta är vi också medvetna om att vi kan. Ett exempel på detta är när vi vaknar och vårt medvetande förflyttar sin uppmärksamhet från drömmen till vardagens verklighet, vilken är den vi uppfattar som mest verklig. Det är i detta tillstånd vi uppfattar oss själva som klarvakna och i vardagen upplever vi det som om objekt och fenomen är oberoende av oss själva (Berger & Luckmann, 2007/1979).

Social interaktion

Vårt dagliga liv delas med andra människor genom *social interaktion* på olika sätt. Att mötas ansikte mot ansikte, eller så kallat ”*face-to-face*” ger oss möjligheten att på största möjliga sätt dela varandras subjektiva tillstånd så som det ser ut i just det ögonblicket. Detta kan då exempelvis handla om att uppfatta varandras känslor, inte bara via orden utan också genom det kroppsspråk vi använder oss av. När vi möter människor face-to-face kategoriserar vi dem som

till exempel ”man”, ”invandrare” eller ”pålitlig” genom *typifieringsscheman*, vilka sedan präglar hur vi beter oss mot varandra och vilka *roller* vi antar i varandras sällskap. Dessa typifieringsscheman är inte rigida utan förändras och blir allt mer detaljerade då vi i vår interaktion får ny och större kunskap om varandra. Till följd av samma resonemang präglas typifieringar av större anonymitet ju längre ifrån ett möte face-to-face vi kommer (ibid.).

Objektiv verklighet

Människan är ett vanedjur som genom att upprepa handlingar kan förenkla sin vardag, på grund av att *rutinerna* som uppkommer därigenom minskar mängden alternativ att ta ställning till. Dessa rutiner sprider sig med tiden till andra människor, de *externaliserar*, och skapar *institutioner* i samhället där de typifierade handlingarna är gemensamma för medlemmar av den sociala grupp som ingår i institutionen. Samhället blir en *objektiv verklighet* genom att dessa institutioner redan då vi föds existerar och vi ser dem som självklara. För att de sedan ska fortsätta ses som självklara för nästkommande generationer *legitimeras* deras objektivitet genom att de försvaras och förklaras på olika sätt. Det viktigaste i en legitimering är alltså att överföra kunskap kring institutionen (ibid.).

Subjektiv verklighet

Vi *internaliserar* redan existerande institutioner och normer i vår uppfattning av verkligheten genom *socialisationsprocessen* som alla människor genomgår. (ibid.) Denna process delas upp i primär och sekundär socialisation, där den förstnämnda sker i barndomen då vi formas som sociala varelser och den senare i sin tur handlar om att vi därefter i exempelvis skolan förvärvar oss specialkunskaper inom olika fält (Österberg, D, 1983). Vid en lyckad socialisation överensstämmer den objektiva och den subjektiva verklighetsbilden i stor grad och tvärtom vid en mindre lyckad socialisation (Berger & Luckmann, 2007/1979).

Identiteten är ytterligare ett viktigt begrepp som Berger och Luckmann tar upp i sitt avsnitt om den subjektiva verkligheten. Den formas i samspel med samhället och i våra sociala relationer, och kan därmed även omformas eller upprätthållas till följd av detta samspel. På samma sätt påverkas samhället i stort av de olika identiteter som ingår i det (ibid.).

Generell Systemteori

I och med att vi tittar på ensamstående fäders vardag blir det automatiskt så att vi samtidigt analyserar och granskar deras familjer och hur dessa fungerar. När vi analyserade de olika familjerna, samarbetena och hur fäderna upplevde sin egen roll som far så kände vi att systemteorin var den teori som funkade bäst för oss att jobba med i vissa av fallen. I systemteorin kan man titta på flera system där systemen kan vara ordnade i en hierarkisk struktur. Systemen på lägre nivå ingår i de på högre nivå i form av delsystem. De överordnade systemen har större påverkan på de underordnade systemen än vad dessa har på de överordnade (Lundsbye et al, 2000).

Familjen som system

När man behandlar familjen som ett system vid till exempel en konflikt så utgår man ifrån att grundproblemen ligger mellan individerna och inte inom dem. Medlemmarna i familjen utgör en helhet där alla påverkar alla. Alltså kan inte en persons problem avskärmas från övriga, allt hänger ihop så övriga kommer att påverkas. I detta system skapas en form av jämvikt, så kallad homeostas. När denna hotas att bli rubbad så uppstår reaktioner i systemet som syftar till att återställa balansen, detta benämns termostat. Det kan till exempel fungera som så att barnet blir bråkigt och stökigt för att föräldrarna bråkar. I och med det enas föräldrarna i att hantera situationen med barnet och lägger sitt gräl åt sidan. I familjesystemet finner man även olika regler. Där finns informella, uttalade regler och formella, uttalade regler. De informella reglerna märks i familjens

interaktionsmönster och på de reaktioner och sanktioner som uppstår när någon går emot dessa regler. Vissa kan vara generella medan andra snarare är specifika för enskilda individer (Lundsbye et al, 2000).

Långsam förändring

De flesta system är motsträviga och tungrodda vid förändring. De strävar mot stabilitet och som sagt jämvikt. Sker något som rubbar balansen och den inte kan återställas uppstår en omstrukturering av systemet. En skilsmässa är en sådan sak som skulle rubba jämvikten i systemet så mycket att en omstrukturering behövs. Det händer dock att en omstrukturering inte kan fullbordas, det låser sig. I dessa fall kan familjen behöva hjälp att komma vidare, forma ett nytt system och återställa jämvikten. Denna hjälp kan till exempel ske via familjesamtal (Lundsbye et al, 2000).

Subsystem

Familjesystemet i sig är ett subsystem i de större systemen som till exempel släkten eller samhället. Även familjesystemet innehåller sina subsystem. Det kan vara föräldrarna som utgör ett subsystem och barnen i ett. Efter en skilsmässa och speciellt när föräldrarna hittat nya partners så omstruktureras familjesystemet och expanderar. Även subsystemen blir fler då. Varje subsystem har sina specifika funktioner och ställer sina krav på medlemmarna. Det är viktigt att gränserna mellan subsystemen är tydliga så det inte sker för mycket inblandning mellan dem. Utvecklandet av medmänskliga färdigheter sker i dessa subsystem och detta kan bli lidande vid för mycket inblandning från övriga (Lundsbye et al, 2000).

Roller

I familjesystem finner man formella familjeroller så som mor, far, dotter och bror. Utöver dessa uppkommer även roller som är förvärvade genom samspelet mellan medlemmarna i systemet. Det kan vara roller som den som alltid fixar och reparerar i hemmet, den som alltid lyssnar på de övriga eller den som alltid

har koll på vad som behöver handlas hem. Individer i familjesystemet har även roller som inte är begränsade till systemet, men i allra högsta grad påverkar det. Det är oftast några roller för en individ att fylla och där kan lätt uppstå motsättningar mellan dessa. Rollkonflikter uppstår lätt om en eller flera roller är oklart definierade. Den utveckling av rollerna eller förändring som en individ försöker arbeta fram möts ofta av motstridigheter från övriga i systemet. Omgivningen försöker oftast rätta till beteendet så att det ska uppfylla de gamla förväntningarna (Lundsby et al, 2000).

Tidigare forskning

De forskningsområden som kändes givna för oss att hitta kunskap till denna uppsats inom var mansforskningen och faderskapsforskningen. Dessa har vi sedan gjort olika mycket djupdykningar i. Det som vi har använt oss mest av är faderskapsforskningen, där vi har funnit mycket kunskap som hjälpt oss att bearbeta vårt material. När vi letade runt efter vilken forskning som gjorts fann vi inget om just ensamstående fäder, alltså fäder som har sina barn på heltid men inte bor ihop med barnets/barnens mor. Där fanns mycket äldre forskning kring den frånvarande fadern och mer nyare forskning som numera fokuserar mer på hur fäderna uppfattar sitt faderskap, sina möjligheter samt vilken uppdelning som finns mellan föräldrarna i exempelvis ansvar och uttag av föräldraledighet samt vad som orsakar detta. Så närmare studier av just de ensamstående fäderna som vi var intresserade av skulle behöva göras. Nedan kommer en genomgång av den forskning vi har hittat och haft användning för.

Mansforskning

Mansforskning som forskningsfält är fortfarande relativt nytt och det har till stor del arbetats fram och formats under 80- och 90-talet. Tidigare så var rollteorin väl använd inom denna typ av forskning. I början på 80-talet publicerade dock Joseph Pleck sin bok *"The Myth of masculinity"* som visade sig sätta en stor prägel på detta forskningsområde. I sin bok kritiserade Pleck just rollteorin och dess brister. Han ville formulera nya redskap för att kunna formulera ett nytt alternativt

forskningsprogram om just män och manlighet. Detta la grunden för nya tankegångar och forskare kom att börja analysera hur män blir män, alltså hur manlighet konstrueras. Under 80-talet gick mansforskningen från att vara forskning om män som var väldigt okritisk till att bli mer flexibel och reflexiv, till vilket en rad olika forskares arbeten och publikationer bidrog. Sociologen Michael Kimmel var en viktig forskare på detta område. Han skrev 1987 en form av programförklaring för mansforskningen. Kimmel var en av de som hävdade att man behövde studera detta inom ramarna för det feministiska perspektivet och att det även var viktigt med ett historiskt perspektiv. (Johansson & Kuosmanen, 2003)

I slutet av 90-talet strävade en del forskare efter att relatera dessa frågor till en politisk agenda. Här var sociologen Jeff Hearn väldigt engagerad och menade att om man inte gjorde detta så förlorade denna forskning sin legitimitet. Han menade även att detta kräver mer medvetenhet kring politiken och jämställdhetsfrågorna från forskarnas sida. Robert W. Connell är en forskare som har haft ett avgörande inflytande i mansforskningen. Han bidrog till att skapa en mer nyanserad bild av relationen mellan makt och manlighet, både inom och mellan könen. Connell började använda begreppet hegemonisk manlighet vilket syftar på den manlighet som uppstår och gynnas inom makteliten som för närvarande eller vid en tidpunkt ligger till grund för den bredare manliga dominansen i samhället. Connell menar att få män personifierar den hegemoniska manligheten fullt ut (ibid.). I Connells ena bok "*Masculinities*", eller "*Maskuliniteter*" som den svenska versionen heter, går han igenom de idéer och tankar kring maskulinitet som han utvecklade under en av sina fältstudier som består av intervjuer kring livshistorier av olika grupper av män. De brottas alla med genusrelationernas förändringar, men under olika omständigheter (Connell, 1995). Connell var även en av förgrundsfigurerna för användandet av just det socialkonstruktivistiska synsättet som Pleck tidigare hade förespråkade (Plantin, 2001).

Thomas Johansson är professor i socialpsykologi och är aktiv forskare inom just mansforskning i Sverige i dag, men även inom familjeforskning. Han har publicerat ett antal böcker och artiklar inom dessa områden (Bäck-Wiklund & Johansson, 2005). Han har arbetat tillsammans med andra forskare i ett bokprojekt

som syftade till att ordentligt introducera mansforskningen i Sverige och i Norden. Första resultatet av detta projekt blev boken ”*Rädd att falla. Studier i manlighet*” som blev publicerad 1998 (Johansson, 2000).

Faderskapsforskning

Inom faderskapsforskningen har vi hittat den större delen av kunskapen som har hjälpt oss att bearbeta vårt material. Detta är idag ett väldigt brett forskningsområde som utförs av forskare från en mängd olika discipliner. Plantin (2001) menar att strävan att uppnå jämställdhet mellan könen har varit en bidragande faktor till det numera större intresset för faderskapsforskning. Området började med större fokus på vilken inverkan fäder hade på barns utveckling, men idag ligger intresset även kring samspelet med omgivningen samt faderskapets innebörd och dess konstruktion. Man finner i dag studier kring fäders uttag av föräldraledighet, relationen mellan faderskap och manlighet, nyblivna fäder, frånskilda fäder med mera. Ett väldigt betydande arbete som gjorts vilket berör detta område är den svenska Kvinnomaktsutredningen. Den kom att bli hela 13 volymer och 101 forskare från olika kunskapsområden deltog för att göra den. Denna utredning ger en ingående beskrivning av hur maktrelationerna mellan könen visar sig i familjeliv och samhällsliv. Utredningens slutsats blev att det inte fanns någon direkt förändrad mans- eller fadersroll. Orättvisorna mellan kvinnor och män på de olika områdena i samhället var fortfarande de samma. Bilden kring fäders agerande i vardagslivet är dock splittrad då många forskare inte höll med om utredningens resultat. Tolkningar och resultat mellan olika undersökningar skiljer sig åt. Flera studier hävdar att fadersrollen trots allt har förändrats mot ett mer jämställt ideal (Plantin, 2001).

I detta område fann vi att Ylva Elvin-Nowak som är fil dr i psykologi hade gjort en tvåårig studie med fokus på fäder och med sin studie till grund har hon skrivit ”*Världens bästa pappa? Om mäns relationer och strävan efter att göra rätt.*”. Hon lägger sin fokus på hur fäderna översätter materiella förutsättningar och upplevda möjligheter till egna och frivilliga val. Hon bestämde sig efter många års fokus på mödrarna att även undersöka pappornas syn på föräldraskap,

vardagsansvar och relationsarbete (Elvin-Nowak, 2005). Som nämnts tidigare har även Thomas Johansson inriktat sig på familjeforskning med fokus på fäderna. Med ett treårigt forskningsprojekt som han gjorde tillsammans med Lars-Erik Berg som grund skrev han *"Den andre föräldern – om deltidspappor och deras barn"*. Här lyfter han och hans kollega de motsägelser som finns i bilden av deltidspappan och ger även en inblick i hur olika deltidspappor resonerar kring sitt föräldraskap, hur deras relation till barnen utvecklas över tid och hur deras identiteter som fäder växer fram. Ett av målen med boken är att bidra med ytterligare kunskap kring ämnet för att kunna öppna upp till en mer nyanserad diskussion kring deltidspappors sociala situation (Berg & Johansson, 1999).

Lars Plantin som idag är universitetslektor i socialt arbete arbetade i många år tillsammans med andra forskare med det internationella forskningsprojektet *Fatherhood and masculinities*. Inom detta projekt gjorde man en jämförande studie där man undersökte hur faderskapet interagerar med mäns syn på sig själva som män i svensk och brittisk sociokulturell kontext. Med denna studie som grund skrev Plantin sin doktorsavhandling *"Mäns föräldraskap: om mäns upplevelser och erfarenheter av faderskapet"* (Bäck-Wiklund & Johansson, 2005, Hagström, 1999). Han har även publicerat *"Män, familjeliv & föräldraskap"* som baseras på samma studie. I boken undersöker han frågor kring männens egna perspektiv och att få en djupare inblick i deras upplevelser av faderskap. Hur de skapar mening i sitt handlande och vilka drivkrafter som ligger bakom deras agerande (Plantin, 2001). År 1999 gav Charlotte Hagström ut sin avhandling *"Man blir pappa. Föräldraskap och maskulinitet i förändring"*. Hon undersöker här vad män som blir fäder i dag ser som viktigt i bildandet av sitt föräldraskap och vad som är viktigt för dem i omgivningen. Hon tittar bland annat på vilka procedurer som kan förekomma eller som bör förekomma och hur de upplevs. Ytterligare en aspekt hon lyfter är hur männen i studien skiljer sig från sina egna fäder och hur deras tankar kring detta ser ut (Hagström, 1999). Ytterligare en svensk forskare inom faderskapsforskningen är Roger Klinth som år 2002 gav ut sin avhandling med fokus på den svenska pappaledighetens historia *"Göra pappa med barn: den svenska pappapolitiken 1960-1995."* Här diskuterar han bland annat fädernas förhållande till jämställdhetsfrågor (Klinth, 2002).

Resultat och Analys

För att på ett tydligt sätt analysera vår insamlade empiri har vi valt att dela upp materialet i följande teman;

- Samarbetet med modern
- Positiva & negativa aspekter
- Nätverk
- Möten med olika samhällsinstanser
- Normer
- Faderns syn på sin roll som förälder

Vi kommer att utgå från dessa teman för att sammanfatta, diskutera och analysera vår empiri och detta kommer att göras utifrån kunskapssociologisk teori samt generell systemteori.

För att underlätta för läsaren att följa med i texten och följa våra resonemang i analysen har vi valt att kort presentera fäderna. Här beskriver vi hur deras situationer och familjer ser ut idag, deras ålder, samt hur länge de varit ensamstående. Vi har även gett de intervjuade fiktiva namn för att göra läsningen enklare. I Eriks fall finns dessvärre inte hans ålder dokumenterad, på grund av en miss från vår sida vid en tidspressad intervjusituation.

Hasse är 39 år och bor i en mellanstor svensk stad. Han har en son på tio år som officiellt bor hos mamman, men som i praktiken spenderar halva tiden hos honom. Det var cirka nio år sedan han separerade från barnets mamma.

Daniel är 26 år och har två barn, en son och en dotter. Han bor också i en mellanstor svensk stad. Sonen är tio år och är från ett tidigare förhållande. Han separerade från pojken mamma för cirka nio år sedan. Dottern som är fem år har han med sin nuvarande sambo. Pojken är ungefär halva tiden hos sin far.

David är 26 år och har en son på fyra år. De bor i en större svensk stad. Pojken bor halva tiden hos sin far. Det var mindre än ett år sedan David och sonens mamma separerade.

Peter är 40 år och bor i en mindre ort strax utanför en liten svensk stad. Han har tre barn, en son och två döttrar. Sonen och ena dottern som är från Peters tidigare förhållande är sexton och fjorton år gamla. Peter och deras mamma separerade för cirka nio år sedan. Han lever i dag i ett nytt förhållande och de har en dotter ihop som bara är något år gammal. Idag har han barnen på heltid, men arrangemanget har varierat lite under åren.

Göran är 54 år och har två vuxna barn på 21 och 27 år. Han och dottern som bor hos honom bor i en liten svensk stad. Han och barnens mamma separerade för tretton år sedan, då sonen var tretton år och dottern var sju år. Han har under årens gång haft barnen i varierande stor utsträckning, men under många perioder på halvtid och ibland mer.

Lars är 42 år och bor i en liten svensk stad. Han har en dotter som är sex år. Han bodde ihop med dotterns mor i två år och de separerade för fem år sedan. Modern till barnet bor långt ifrån honom så de har henne för närvarande två veckor åt gången var.

Viktor är 35 år och bor i en mellanstor svensk stad. Han har en son på sju år och separerade från mamman för två år sedan. Från början hade han sonen halva tiden, men sedan han flyttade från orten där modern bodde hade han haft sin son på heltid.

Erik bor i en liten ort i Sverige. Han har två pojkar som är sex och åtta år. Han har sina barn minst sex dagar i veckan. Det var ungefär tre till fyra år sedan hans separation från modern.

Samarbetet med modern

Hur samarbetet med modern fungerar påverkar i högsta grad fädernas vardag. Då medlemmarna i den familj som håller på att bli eller redan är omstrukturerad påverkar varandra, så påverkar även samarbetet med modern hur fäderna och deras barn mår (Lundsbye et al, 2000). Det kan även påverka deras relation med barnen och deras möjligheter att utveckla denna. Tar ett dåligt samarbete mycket energi och tid från fadern kan det bli mindre energi över för honom att satsa i andra bitar i sitt liv som till exempel relationen med sina barn. Vid dåligt samarbete kan gränserna i subsystemen bli otydliga och då orsaka för mycket inblandning från övriga subsystem. Detta kan då få negativa konsekvenser i exempelvis pappa-barn subsystemet eller syskon subsystemet (ibid.). I samband med en skilsmässa är det inte alltid enkelt att avsluta relationen på god fot med varandra. För vissa av de intervjuade var detta en övergående fas, även om det var skakigt i början, där föräldrarna så småningom kunnat hitta en bra medelväg med barnen i fokus. För andra gick det inte lika smidigt. Samarbetet kan pendla mellan bra och sämre perioder och ibland går meningsskiljaktigheterna så långt att det blir näst intill omöjligt att samarbeta. Bland våra intervjuade har vi fått inblick i många olika sätt ett samarbete kan gå till på och vi har även fått följa deras berättelser om de sämre och de bättre perioderna. Vi har fått höra berättelser om kompromissanden, prioriteringar, missförstånd och även känslor av uppgivenhet, frustration, hoppfullhet, vänskap och framgång. Alltså en rik variation på hur ett samarbete med sitt ex kring barnen kan se ut.

Fädernas berättelser om samarbetet

Fyra av fäderna i intervjuerna upplevde att de hade ett bra samarbete med mammorna till barnen. David, Göran och Lars tyckte att de låg på en vänskaplig nivå och att föräldrarna kunde ställa upp för varandra i situationer som gällde barnen/barnet. Göran beskrev det till och med som en mycket god vänskap och Lars menade att han kunde prata med sitt ex om det mesta, även nya förhållanden. Han menade att de hade gått skilda vägar innan de kom till punkten att de inte längre tålde varandra. Göran berättade att samarbetet hade varit lite svårare i början när de precis hade separerat, men att de efter ett tag hittade en bra rytm

som fungerade väl för dem. David och Lars hade båda kommit överens med sina ex om att ha barnen halva tiden var.

Lars har sin dotter två veckor i sträck då detta fungerade bäst med hans jobb. Då hon nu började bli äldre och detta arrangemang snart inte fungerade längre på grund av att föräldrarna bodde så långt ifrån varandra så hade han börjat leta bostad närmre modern. Han såg detta som bäst för dottern och ansåg inte att varannan helg-umgänge var ett alternativ för honom. Han ville inte vara utan sin dotter så länge som hade behövts då.

David har sin son varannan vecka och verkade uppleva detta som ett tillfredsställande arrangemang då föräldrarna bor nära varandra och kommunikationen är aktiv och välfungerande. Han menade att denna uppdelning hade känts naturlig för både honom och mamman.

Daniel upplevde att kommunikationen kring sonen var god och att han och hans ex kunde sätta sonens bästa i första rum. Han hade sin son som tidigare nämnts cirka halva tiden, men de hade en väldigt flexibel uppdelning där sonen hade mycket kontroll över hur han ville ha det, vilket Daniel tyckte fungerade bra. Vid de tillfällen en konflikt riskerade att blossa upp valde Daniel att backa då han prioriterade att bibehålla ett gott samarbete framför att haka upp sig på olika åsikter. Daniel och även Peter hade endast kontakt med sina ex när det gällde barnen och pratade aldrig om något annat ämne. Båda upplevde det som att mödrarna liksom de själva ville ha det på detta viset och att det fungerade bra.

Tre av de intervjuade männen upplevde att samarbetet med barnens mödrar vid någon tidpunkt inte hade fungerat och det hade vid något tillfälle gått så långt som att benämnas katastrofalt.

För Hasse hade det aldrig riktigt fungerat. Hur pojken hade bott hade varierat mycket och det hade drivits vårdnadstvister och en mängd anmälningar fram och tillbaka mellan föräldrarna. Vid tillfället för intervjun berättade Hasse att han väntade på nästa tillfälle det blev möjligt att ansöka om ensam vårdnad om sin son. Även för Peter hade situationen gått så långt som till en vårdnadsvist, där han hade tilldelats rollen som boendeförälder, på grund av att barnen bott hos honom länge vid tidpunkten för domslutet. Vem barnen hade bott hos hade varierat en del under åren, några gånger på barnens initiativ. Konflikterna hade

dock varit många och handlat om även de minsta detaljer. Peter berättade att han känt att det tårt på honom och speciellt på barnen. I dag när barnen är större fungerar det däremot mycket bättre och ett samarbete har kunnat etableras, för vilket Peter uttryckte en lättnad och tacksamhet.

Erik berättade att samarbetet mellan honom och pojkarnas mor alltid bestått av slitningar och friktion, men att det ändå hade fungerat någorlunda väl tidigare. Han berättade att det alltid funnits lite konflikt kring var barnen skulle bo och hur mycket av tiden de ska bo där. Nyligen när intervju gjordes hade denna balans rubbats och konflikten var då ett faktum. Efter lång tid av att ha haft sönerna på nästan heltid ansökte Erik om underhållsstöd, vilket resulterade i att det svaga samarbete som fanns mellan dem brast. Han trodde i det nuvarande läget att en vårdnadstvist var oundviklig och att det kanske även var enda sättet att kunna återupprätta någon form av samarbete.

Men jag tror någonstans att vi... kommer att hamna i domstol med den här frågan. Få klara papper på det, sen utifrån det kanske det blir enklare att samarbeta för då liksom... ja, då, då finns det någonting att gå efter liksom.

Där var olika anmälningar och utredningar på gång förutom den överhängande vårdnadstvisten och situationen verkade väldigt tumult för alla inblandade.

Både Erik och Hasse strävade efter att uppnå ett samarbete som gjorde det smidigt för barnen att regelbundet träffa båda föräldrarna, då de trots sina negativa känslor gentemot barnens mammor kände att det gynnade barnen.

Utveckla ett samarbete

De olika samarbetena fäderna berättade om var helt klart varierade, från nära vänskap till ovänskap och olika nivåer där emellan. Något som inte får glömmas är att för alla de fäder vi intervjuade hade det gått olika länge sedan skilsmässan eller separationen. Det tar tid att nå en känsla av att vara ”ordentligt skild/separerad” (Öberg & Öberg, 2000). En skilsmässa kräver en stor omstrukturering i familjens system och detta tar som sagt tid och hur mycket kan

skilja sig en hel del mellan olika familjer i denna situation. I dessa omstruktureringar måste även vissa roller omvärderas eller förändras helt, lika så en del av de subsystem som funnits (Lundsbye et al, 2000).

Från fädernas berättelser fanns där tydligt stor skillnad mellan dem i hur mycket tid detta hade tagit. Öberg & Öberg (2000) kom fram till i sin undersökning att det kan ta upp till fyra år för parterna att känna sig helt klara på äktenskaps- eller partnerplanet. Detta stämde in på några av fäderna medan det gått fortare för andra. Hasse och hans ex som hade varit separerade i nio år hade inte nått dit än och de hade fortfarande långt kvar. Även efter att den punkten är nådd så är de separerade föräldrarna fortfarande bundna till varandra på just föräldrplanet. Alltså kan det även under de bästa förutsättningar ta ett tag för att få ett samarbete att bli välfungerande. Öberg & Öberg (2000) såg ordentligt bra och imponerande samarbeten hos föräldrar som de intervjuade som hade varit separerade i fem år eller mer. Deras tankar var, som några av deras intervjuade själva nämnde, att där inte längre fanns några sårade känslor. Att arbeta igenom sårade känslor och sorg efter en skilsmässa eller separation tar även det tid och är något som helt enkelt får ta den tid som behövs. De som berättade om bra samarbeten verkade inte längre ha några sårade känslor mellan sig och sitt ex utan båda parter hade gått vidare med sitt liv på partnerplanet. Att samarbetet är svårare i början, som Göran vittnade om, eller något år efter separationen är alltså inte alls konstigt eller ovanligt. Många är även mitt uppe i omstruktureringen för att få ett nytt fungerande familjesystem, att åter igen hitta jämvikt. Ibland börjar inte samarbetet flyta alls förrän balansen mellan föräldrarna har återskapats. Detta kan till exempel ske genom att båda har en ny fungerande relation (Lundsbye et al, 2000, Öberg & Öberg, 2000). Slutförs omstruktureringen och jämvikten återställs tidigare, innebär nya partners till de separerade ytterligare omstruktureringar och att jämvikt behöver hittas igen (Lundsbye et al, 2000). För vissa hade det varit så, men om det inneburit svårare samarbeten eller några andra effekter under den andra omstruktureringen efter separationen så var det inget de valde att berätta om.

Vänner eller ovänner

Efter ett tag när de inblandade fått tid på sig att arbeta igenom och acceptera skilsmässan så är det alltså fullt möjligt att åter igen utveckla en vänskap med sitt ex. Detta tar som sagt olika lång tid och det är inte alltid det är möjligt. Vissa når inte längre än en tolerans för varandra för att kunna samarbeta om barnen/barnet. Andra lyckas ibland inte med det heller (Öberg & Öberg, 2000). Både Lars och Görän såg sina ex som mycket goda vänner. Lars menade som nämnts att han och exet bröt innan de hann såra varandra så de hade rätt snabbt kunnat ordna sin vardag och ett bra samarbete kring dottern. För Göräns del hade han och hans ex snarare vuxit ifrån varandra och beslutet att skiljas verkade ha varit gemensamt till stor del. Kanske är det därför som de idag kan ha en sådan bra relation med sina ex.

Vi fick som sagt även höra berättelser om hur det kan se ut när där inte finns något fungerande samarbete alls, som i Hasses och Eriks fall. När samarbetet urartar eller är icke existerande brukar även kränkningar föräldrarna emellan följa med ilskan de känner mot varandra. Vissa når aldrig en acceptans och försoning över separationen och bitterhet, tankar och känslor om hämnd bara växer. Det blir en oförlöst och steltnad ilska (ibid.). En omstrukturering kommer inte till stånd och systemet låser sig (Lundsbye et al, 2000). Det var i detta läge Hasse befann sig. Han och hans ex ”tävlade” om vem som lyckades smutskasta den andre mest och anmälningarna var många från båda hållen. Han menade att ett fungerande samarbete aldrig hade funnits och han trodde inte det skulle gå att skapa ett heller. När separerade föräldrar hamnar i denna situation en länge tid börjar även andra negativa roller etableras. Det kan vara roller som ”bråkmakaren”, ”den småsinte”, ”den som alltid jävlas”. När dessa roller väl börjat etablera sig är det svårare och tar tid för alla parter att arbeta bort dem (ibid.). För Hasse, Erik och Peter hade vårdnadstvist varit ett faktum eller var något nära förestående. Öberg & Öberg (2000) menar att en vårdnadstvist är ett oslagbart sätt för att se till att det kanske aldrig går att bygga upp vänskapen igen. De menar att det lätt uppstår en tävlan om vem som är den bästa föräldern. Man bör verkligen passa sig för detta om man vill öka chanserna för att bygga ett fungerande samarbete, kunna skapa ett nytt system med jämvikt och hindra att man börjar tillskriva varandra negativa roller.

Det finns alltid mängder av små detaljer i vardagen som man kan lyfta till konflikt om man vill och använda mot den andre (Lundsbye et al, 2000, Öberg & Öberg, 2000). Just detta beskrev Peter att han hade fått tampas med i ett antal år. Det kunde handla om sådant som vilka kläder barnen hade på sig, när, var och vem som köpt dem. Detta är ett sätt att fortsätta den negativa cirkeln och fortsätta att spä på de negativa känslorna mot varandra. Trots allt detta hittade Peter och hans ex någonstans ett läge där de tillsist kunde samarbeta och en ny jämvikt kunde skapas. De kan idag i alla fall tolerera varandra och fokusera på barnens behov.

Omsorg och fokus på barnens behov här kan vara just att se till att ha en bra och likvärdig relation till den andre föräldern. Detta så att skilsmässan blir mindre tumult och förkrossande för barnen och att de fortfarande får lika stor tillgång till båda sina föräldrar (ibid.). Detta var något som Erik och Hasse såg var viktigt och trots alla negativa känslor egentligen ville uppnå.

Ett sätt att bättre etablera en vänskap och ett fungerande samarbete istället för att göda de negativa känslorna är att försöka respektera den andre förälderns sätt att ta hand om barnet/barnen. Att visa att man accepterar den andre och stödjer varandra när det uppstår problem i vardagen (ibid.). Även detta såg vi i berättelserna hos de fäder som hade ett fungerande samarbeten med sina ex. Föräldrarna ställde upp för varandra trots att de nu var föräldrar till barnet/barnen på varsitt håll, och de respekterade varandra som kapabla föräldrar till barnet/barnen.

Positiva och negativa aspekter

Om man tittar på de intervjuer vi har genomfört så ser fäderna överlag inte det som en positiv sak att bli ensamstående. Det verkar inte som om förändringen från att leva tillsammans med barnens mamma till att istället bli ensamstående har inneburit några särskilt framträdande möjligheter för dem. Däremot är det inte en hopplös och mörk syn på vardagslivet som förmedlas, utan snarare uppfattade vi en bild av kreativa och lösningsfokuserade fäder. Trots de nackdelar de finner med att vara ensamstående föräldrar har en majoritet på olika sätt byggt upp ett fungerande vardagsliv tillsammans med sina barn.

Tidsaspekten

Ett tema som återkom i flera av intervjuerna var möjligheten att lägga mer tid och fokus på sina arbeten då de inte alltid hade sina barn boende hos sig. David beskrev hur han varannan vecka fokuserade på sin son, för att veckan därpå arbeta mer och sköta ärenden. Detta upplägg hade lett till att han i dagens läge kände sig mer avslappnad än före separationen från pojkens mamma och hans prestationer på arbetsplatsen hade förbättrats. Utifrån ett kunskapssociologiskt perspektiv tolkar vi denna utsaga som att han strukturerat upp två olika former av vardagar, innehållande skilda rutiner. Davids liv verkade vara uppdelat i två parallella vardagsverkligheter, där han ena veckan iklädde sig rollen som småbarnsförälder för att veckan därpå byta roll till en karriärinriktad man. Vi har funderat kring om den uppdelade vardagen för vissa människor kan ses som en dikotomi, som gör det möjligt att satsa helhjärtat på både familjeliv och karriär utan att känna stress och skuld känslor i samma utsträckning som tidigare. I Davids fall uppger han att han sedan separationen känner sig mer avslappnad, vilket kan tyda på att han nu slipper ställa sig inför valet mellan ”karriärist” och ”omvårdnadsman”, vilket Tomas Wetterberg (2002) menar blivit vanligare att människor ställs inför sedan 90-talet.

Ett annat återkommande positivt ämne var att flera fäder upplevde sig ha fått en närmre relation till sina barn sedan separationen från mamman. Det verkar som att dessa pappor som ensamstående spenderar mer kvalitetstid med barnen än vad de gjorde förut. Flera av männen nämnde också i intervjuerna att de inte ansåg sig ha brist på fritid, eftersom de hade engagerat barnen i sina intressen. På detta sätt kunde de knyta banden till sina barn starkare samtidigt som det upplevdes som en rolig och avkopplande fritidssysselsättning.

Hwang (2000) menar att trots att män är kapabla att vara lika känsliga föräldrar som kvinnor så är det ofta inte så i praktiken, på grund av att familjen delat upp sysslorna så att fäderna spenderar relativt lite tid med barnen. I processen att bli pappa spelar andelen tid han ägnar åt barnen roll, för att hans självförtroende och förmåga som förälder ska öka. Kanske kan denna faktor vara av betydelse för att fäderna i vår undersökning i vissa fall säger sig ha fått en närmre relation till sina barn efter separationen från deras mödrar. De har sedan de blev ensamstående

under minst halva tiden varit ensamma med ansvaret för barnen och således har de förmodligen också spenderat mer tid med dem. I motsats till att fäderna kommit närmre sina barn kände Erik och Peter av negativa konsekvenser för sina barn som även påverkat dem själva. Peters dotter hade en tid lidit av separationsångest när han lämnade henne på förskolan, vilket han försökte lösa genom att stanna kvar längre då han lämnade henne. Erik uppfattade att hans barn kommit i kläm mellan föräldrarna och att de börjat utveckla olika strategier för att handskas med sin tillvaro.

Nätverkets betydelse

Gemensamt för männen vi tidigare nämnt, vilka upplevde fördelar i arbetslivet, är att de fått bra stöd och hjälp från omgivningen. Ett par stycken har haft anställning på en arbetsplats som har ställt upp genom att ändra deras scheman så att det passar deras familjesituation. En av männen hade en kollega som regelbundet ställde upp för honom genom att byta arbetspass så att han kunde få ihop sitt privatliv. Även utanför arbetsplatsen har männen fått stöd, genom att släktingar har ställt upp som barnvakter, stöttat på det emotionella planet och att de haft ett positivt samarbete med barnens mödrar.

Ett bra exempel på ett positivt samarbete med sitt barns mamma är Lars och hans ex. Trots att de bodde många mil från varandra ställde de upp för varandra i vardagslivet för att möjliggöra att de båda även som ensamstående föräldrar hann arbeta, ha ensamtid och hitta på roliga saker så som att resa och umgås med vänner. Detta kunde genomföras då de i praktiken inte följde ett strikt schema för dottern, utan istället ställde upp och hade dottern om det behövdes. De körde sträckan mellan dem varannan gång och Lars firade ofta högtider ihop med sina gamla svärsläktingar. Lars hade också planer på att flytta upp till moderns hemstad för att kunna fortsätta ha dottern i lika stor utsträckning då hon började skolan.

Två utav våra intervjudeltagare, Erik och Viktor, hade sina barn nästan på heltid. Viktor hade svårt att se några möjligheter och lösningar i vardagen. Han var för tillfället arbetslös vilket medförde en ansträngd ekonomisk situation. Han hade ensam allt ansvar för barnen och kände sig stressad över detta faktum.

Vidare berättade han om en känsla av ensamhet och saknaden av att ha någon vuxen att prata med i sin vardag. Under barnens levnad hade det funnits möjlighet till barnpassning endast ett par gånger om året.

Erik i sin tur hade ett stort nätverk som ställde upp för familjen. Han arbetade nätter, men den lilla kommunen hade inte något "OB-dagis", med öppettider även på kvällar, nätter och helger. Detta löstes med att barnen sov hos sina farföräldrar de nätter han var tvungen att arbeta. Det största hindret för att kunna göra positiva förändringar i vardagen ansåg Erik var det bristande samarbetet med barnens mamma. Lösningen på detta trodde han, som tidigare nämnts, låg i en utredning av socialförvaltningen och ett framtida domstolsbeslut gällande umgänget.

Om man tittar på alla olika aspekter av möjligheter och lösningar som fäderna i våra intervjuer har nämnt så kan vi se att det ofta möjliggörs alternativt omöjliggörs av stöttning och samarbete med nätverket kring familjen, både i familjesystemet och i övriga system de ingår i. De män som haft ett stort nätverk som ställt upp för dem, ett gott samarbete med barnens mamma och en flexibel arbetsplats har i vår undersökning visat sig se positivare på sina möjligheter till att göra förändringar i sitt vardagsliv i den riktning de ansett vara önskvärd.

Nätverk

För ensamstående fäder är det ofta särskilt viktigt med ett starkt nätverk omkring sig som kan bidra med stöttning av olika former. I familjer där två föräldrar lever tillsammans har människor på senare tid ofta anammat ett förhandlande förhållningssätt gentemot varandra när det kommer till frågor så som hur man ska dela upp tiden. För den ensamstående pappan handlar det allt oftare om att luta sig mot stärkande relationer till familj, släkt, arbetskamrater, grannar och barnens mamma. När mannen inte längre lever tillsammans med barnens mamma är det fortfarande viktigt att deras relation är välfungerande för att hans vardag som pappa ska fungera så bra som möjligt (Hwang, 2000).

Bland de fäder vi har intervjuat har det visat sig att sex av de åtta ensamstående fäderna har ett nätverk runt sig som ställer upp för dem med stöttning så som exempelvis barnpassning. Det varierar lite i hur stor utsträckning detta sker, men

det vanligaste är att det är nära släktingar som ställer upp och då främst föräldrar eller syskon till pappan. I Davids fall var det hans mormor som ställde upp med den praktiska hjälpen, även om han menade att han kände ett känslomässigt stöd från den övriga familjen som inte hade så mycket tid för dem. Det har också visat sig att flera pappor fortfarande efter separationen har kvar sin gamla svärfamilj som en del i sitt aktiva nätverk. För Lars har denna del av dotterns släkt en viktig funktion i hans eget nätverk och han beskriver deras relation så här:

(---) de har ju varit mer som vänner till mig än som svärföräldrar eller förre detta svärföräldrar och varit jättelätt att umgås med och jätte... ja helt kanon och alltid stått med, alltid stått med öppen famn.

I Hasses fall var situationen en helt annan. Han hade flyttat många mil från sina gamla vänner och hans familj hade tagit hans förre detta frus parti efter deras separation. Om man ser på familjesystemet som en institution kan man i detta fall se det som att han fått känna på sanktioner. När en person har typifierats som att tillhöra en viss roll finns det en del tvång inblandat där personen förväntas följa de normer som är accepterade för den rollen. Att bryta normerna kan följas av sanktioner i varierande grad (Berger & Luckmann, 2007/1979). Inte heller Hasses förra svärfamilj hade några möten face-to-face med familjen, främst på grund av att de bodde kvar i sitt hemland. Hasse hade gjort ansträngningar för att få sonen att istället upprätthålla en social interaktion med sin mammas släktingar via telefon, men pojken hade inte velat detta, mycket på grund av kommunikationssvårigheter då de inte talade samma språk. När det kom till nära vänner berättade Hasse att många hade flyttat till skilda delar av landet och således hade vänskapskretsen splittrats. Han hade på senare år byggt upp nya kontakter med människor han mött sedan han flyttade till Skåne.

Vikten av ett starkt nätverk

Anledningen att vi valt att ta upp nätverket som ett eget tema i denna uppsats är att det är viktigt för människor att ha andra viktiga personer kring sig. Nätverkets roll för fadern kan variera och handla om exempelvis känslomässigt eller praktiskt

stöd. Medlemmarna kan också påverka föräldrarollen med genom uppmuntran alternativt kritik i förhållande till hur han är med sina barn. Likaväl kan mannen själv ta efter andra viktiga personer och anamma deras sätt att bete sig. Det kan bli enklare för en pappa att legitimera sin aktiva roll som förälder om han ser andra pappor inta den positionen (Gunnarsson, L, 2000).

Särskilt då man befinner sig i stressade situationer, såväl fysiskt som psykiskt, är det av vikt att ha ett socialt nätverk runt sig som stöd. Det har visat sig att människor som har tillgång till denna form av stöd också har en bättre utgångspunkt för att undvika att situationen blir än sämre. Stödet i nätverket kretsar inte enbart kring praktiska frågor, så som exempelvis barnpassning, utan även känslomässiga och materiella aspekter (Lennér- Axelsson, 1994). I Davids fall visar sig detta tydligt då han säger sig uppleva stöd från sin familj, även om de flesta sällan har möjlighet att ställa upp för honom och hans son med praktisk hjälp. Utifrån våra teoretiska perspektiv ser vi detta som att David i vissa avseenden legitimerar familjens tillkortakommanden gällande praktiskt stöd med förklaringar kring familjesystemets medlemmars egna situationer.

De ensamstående fäderna kan betraktas som en särskilt intressant grupp när man studerar människors nätverk på grund av att många män har ett begränsat utbud av nära relationer som erbjuder stöd på det emotionella planet. Detta faktum är något som många gånger blir tydligt just vid en separation, när mannen ofta förlorar den person han tidigare kunnat anförtro sig åt (ibid.). I Viktors fall kunde vi tydligt se hur bristerna i nätverket blev mycket mer märkbara efter separationen från hans sons mamma. Han beskriver i följande citat vad han upplevde som den största förändringen från att vara sambo till att bli ensamstående och därmed även att inte alltid bo tillsammans med sin son.

Det var ju att vara ensam vuxen. (---) Det är ju det här att man känner sig ensam, man har inte någon att prata vuxenprat med. Det vardagliga vuxenpratet, det var nog den största förändringen för mig. (---) Jag hade inget stort umgänge på den orten där vi bodde heller. Jag hade inte speciellt mycket kompisar eller någonting, så att när han var där då var jag själv ganska mycket. Försökte få dagarna att gå.

Att Hasse, som på olika sätt har förlorat stora delar av sitt nätverk, de senaste åren även har förlorat tvister mot sin före detta fru gällande vårdnaden av deras son behöver inte nödvändigtvis vara en slump. Det har nämligen visat sig att män som hamnar i denna situation ofta har ett bristfälligt nätverk. Vid kriser av detta slag är de nära relationerna av extra stor betydelse för att mannen ska kunna få hjälp med sina känslor. Känslor som aggression och en önskan om att hämnas kan utan ett socialt nätverk som stöd oftare ageras ut, vilket senare kan få negativa konsekvenser för mannen i eventuella tvister gällande exempelvis vårdnad och umgänge (Lennéer- Axelsson, 1994).

Möten med olika samhällsinstanser

Av de åtta ensamstående fäder vi intervjuat har fyra stycken haft relativt stor kontakt med olika samhällsinstanser, vilken har varit direkt relaterad till situationer kring barnen och/eller samarbetet med barnens mödrar. Dessa kontakter har varit med till exempel rättsväsendet vid tvister, försäkringskassan, samarbetsamtal hos familjerätten, vården, skolan och socialtjänsten och polisen.

Av de övriga fyra deltagare, som inte haft omfattande kontakt med olika samhällsinstanser, hade ytterligare två stycken själv uppsökt och fått hjälp genom olika samtalsformer gällande deras barn. I ett av fallen sökte fadern upp en barnpsykolog, då han kände ett behov av att lära sig mer kring de psykologiska aspekterna av barnuppfostran och tyckte denna hjälp hade varit mycket bra. I det andra fallet kände fadern ett behov av att gå i samtalsterapi när hans tonårsdotter hoppade av skolan. Han upplevde samtalsterapin som ett bra sätt att spalta upp problemen för att på så sätt få en bättre översikt på situationen.

Hur blir ensamstående fäder bemötta i samhället?

Ulf Hyvönen skriver i antologin ”*Faderskap i tid och rum*” om hur männen i vårt samhälle i dag i större utsträckning är lämnade åt sig själva i faderskapsprocessen. Han menar att det inte längre finns en självklar fadersroll att kliva in i, utan att det istället handlar om att i samspel med sina barn definiera vad begreppet faderskap innebär för dem i rådande stund. De olika samhällsinstanser som tidigare i kapitlet

nämnts har möjligheten att i sitt arbete vara ett stöd för de män som har en vilja att vara aktiva i sitt föräldraskap, genom att uppmuntra dem, ställa krav och att uppmärksamma dem som föräldrar (Hyvönen, 2000).

Något vi ganska snabbt lade märke till som ett återkommande fenomen i vårt intervjumaterial var uttalanden från männen om att i motsats till detta bekräftande bemötande istället ha upplevt negativa bemötanden i sina kontakter med olika institutioner i vårt samhälle. Vi har också fått höra att de personligen tror, eller i vissa fall ser det som kunskap, att den bakomliggande anledningen till detta är att de är just fäder och inte mödrar. Könet i sig upplevs vara en avgörande faktor i hur man blir betraktad och bemött som förälder i vårt samhälle. Peters upplevelser av detta sträckte sig så långt som att han kände myndigheternas mottagande som hans största hinder i att vara ensamstående pappa. Även fäder som inte själva säger sig ha blivit utsatta för negativt bemötande berättar om rädslan för hur andra ska se på dem som föräldrar, i förhållande till deras kön. Följande citat är taget från intervjun med Viktor och beskriver denna upplevelse:

Alltså man har lite mer ögonen på sig, att grejar han det här och har... alltså jag är väldigt noga med att han ska ha det bra helt enkelt. Att han behöver inte ha fina kläder, men han ska ha det bra helt enkelt. (---) Där kan jag känna att jag har högre krav på mig tror jag, än vad tjejer har. Det är lite grand som det här som tjejer säger ibland på arbetsmarknaden, att de får kämpa mer än männen bara för att få samma jobb. (---) Och här kan jag känna privat att jag måste prestera mer.

Då vi endast har haft möjlighet att få höra åtta ensamstående fäders berättelser kring sina möten med olika myndigheter kan vi inte vara säkra på att vi har fått en korrekt bild av hur det ser ut generellt. Vi har därför även sökt i litteraturen för att se vilken bild andra undersökningar har gett. I boken ”*Pappa, se mig! Om förnekade barn och maktlösa fäder*” har det gjorts 75 intervjuer med fäder och i deras beskrivningar framkom det att drygt två tredjedelar någon gång hade känt att de befann sig i ett underläge på grund av sitt kön, när det kom till frågor som

handlade om deras barn (Öberg & Öberg, 1992). När det gällde möten med socialtjänsten visade det sig att hälften av de intervjuade fäderna kände att de blivit bemötta på ett negativt sätt. Ungefär lika stor andel av de fäder som befunnit sig i rättsliga tvister gällande sina barn hade negativa erfarenheter (ibid.).

Normer

I en del av intervjuerna tog även några av fäderna upp att de i rollen av en far med stort ansvar i vårdsnaden av barnen och som hade dem boende hos sig på halv- eller heltid uppfattades av sig själva eller andra som normbrytare. Flera uppfattade sig sedda som den sekundära föräldern efter modern och att uppdelningen av vårdsnaden där fadern har hel- eller halvtid var ovanligare än en omvänd uppdelning. Även några av de som inte hade några konkreta personliga erfarenheter att dela med sig av här var av denna uppfattning.

I kontakt med skola och liknande hade många upplevt det problematiskt eller motigt i början. Några hade helt valt att dra sig undan detta och istället överlätit till modern att sköta den biten.

Fädernas upplevelse

Fem av fäderna i intervjuerna kände att det fanns en klar skillnad i bemötandet beroende på om man var mor eller far till barnen, även om de hade upplevt detta i olika stor utsträckning och i olika situationer. Hasse upplevde det som gigantiska skillnader. Både Hasse och Peter upplevde att mammans ord inte ifrågasattes lika mycket som deras egna när konflikter uppstått och samhällsinstanser blivit inblandade. Peter hade upplevt att han hade fått kämpa mycket mer under tvisterna och att han fått stå på sig mer och blivit mer granskad än vad modern hade fått erfara. Han önskade att föräldrarna kunde bli mer jämlikt bemötta och lika mycket lyssnade på i till exempel familjerätten. Peter och Erik som båda bodde i mindre svenska städer upplevde att ensamstående fäder inte var så vanliga. Peter:

Vi är ju inte så många ensamstående föräldrar, eller pappor i

(kommunen). (---) Jag tror det var så när vi skiljde oss så fanns det 37 stycken som var ensamstående.

Två av männen upplevde sig förbisedda av skola eller dagis och Göran hade självmant lämnat alla de bitarna till mamman, vilket skolan inte verkade ha ifrågasatt. Hasse berättade ingående om hur skolan förbisåg honom som förälder och enbart gav information till modern. Då samarbetet här i det närmsta var obefintligt fick han alltså aldrig denna information. Han verkade känna sig väldigt kränkt och utesluten av en stor del i sin sons liv med anledning av detta. För Erik hade det blivit en aning besvärligt att ordna en dagisplats till sina barn. När han ansökte om dagisplats så hade man tagit sig tid att leta upp moderns adress att skicka breven till istället för att skicka till dem till den angivna adressen i ansökan, vilken var faderns. Det hade varit lite trögstartat men slutligen hade han fått dem att förstå att det smidigaste var att gå via honom då barnen var där nästintill på heltid. Han tog detta med en nypa salt och menade att; ”det är väl lite deras gamla vanor”.

För Göran var situationen den att han självmant hade lämnat dessa bitar till modern och använt en mer ”låt gå-inställning”. Före separationen hade hans arbete inneburit att han varit hemifrån under veckorna och han hade då varit mer utav en helgpappa än i dagens läge. Arbetssituationen hade lett till att modern hade skött detta område även tidigare. Då samarbetet fungerade väl mellan föräldrarna så verkade han nöjd med att ha fått informationen vidarebefordrad från henne, han fick dock en sämre inblick i denna del av sina barns liv. Han verkade inte ha gjort ansträngningar för att få en större insyn i områden som barnens skolgång eller självmant försöka skapa någon kommunikation här. Skolan verkade inte heller ha valt att försöka öppna en dialog med honom kring barnen, utan verkade ha varit nöjda med en dialog med ena föräldern. Allt har gått genom mamman som har vidarebefordrat informationen. Göran kommenterade att han nu i efterhand kände att upplägget gjort att han missade mycket på den fronten. Han verkade inte ha sett det som ett problem förrän det uppstod komplikationer i dotterns skolgång och han insåg att inte heller modern denna gång fått någon information gällande flickans situation. Han verkade inte ha någon upplevelse av

att bli marginaliserad eller förbisedd som far utan han gjorde själv valet att stå tillbaka och överlämna detta ansvar till modern.

Viktor uttryckte en upplevelse av att behöva prestera mer än föräldrar av det motsatta könet (se citat s.33). Han kände dock också att han fått en väldig uppskattning och beundran från till exempel andra mammor och fröknar i skolan för att han klarade av att ha sin son på nästan heltid och att det gick så bra. Han menade att det kanske också bara var så att han själv hade väldigt höga krav på sig.

I de övriga tre intervjuerna så hade just detta med skola och dagis inte verkat medföra några större problem för fäderna. De verkar inte i dessa fall ha känt sig kränkta eller förbisedda som föräldrar. I alla dessa intervjuer så var samarbetet mellan föräldrarna väldigt bra och de hade inte heller haft någon större kontakt med några myndigheter i ärenden kring barnen. Några kände att det fullt ut respekterades att de hade barn, till exempel på sina arbetsplatser. De kände sig accepterade och respekterade i rollen som en förälder med stort ansvar över barnen och berättade att det togs hänsyn till detta.

Den andre föräldern?

Vad kan tänkas vara orsakerna till att en far, som i Görans fall, överlåter all kontakt med skolan till mamman samt att skolpersonalen först och främst väljer att kontakta mamman även om fadern har delad vårdnad eller är boendeförälder?

Berg och Johansson (1999) observerade i sin studie kring deltidspappor att många män ofta även före skilsmässan haft dålig insyn i sina barns vardagsliv och inte tagit ansvar för just dessa bitar med skolkontakt och liknande. Även om många av fäderna upplevde detta som besvärande efter skilsmässan så var det inte många som aktivt försökte förändra det. Berg och Johansson (1999) menar att detta kan bero på att de tidigare eventuellt har upplevt sig kränkta i dessa kontakter vilket medfört att de istället valt att dra sig undan. I valet av denna strategi så förlorade de insyn i en stor del av barnens vardag och därmed försvann också en viss kontroll. Författarna anser även att man inom olika sociala institutioner i viss mån orsakar och institutionaliserar faderns osynliggörande, med de rutiner man har och på det sätt man hanterar föräldrar och barn från

skilsmässofamiljer. Om Göran gjort några försök att få mer kontroll här eller ej är inget han utvecklat vidare i intervjun, så hur situationen tidigare sett ut och varför han har resonerat och agerat som han gjort kan vi bara spekulera kring. Han antyder ändå att han självmant valt att lämna över alla kontakter med skola till mamman, men då han kommenterat att han i efterhand ser att han missade mycket så undrar vi om han kände sig helt nöjd och bekväm med den uppdelning som de haft.

I de fall där fäderna jobbade mer för att förändra situationen mot att bli sedda och bemötta som likvärdiga föräldrar jämte modern hade de oftast haft en mer aktiv roll på dessa områden redan innan skilsmässan. Områdena vi här menar gäller lämning och hämtning på skola och dagis och med det följde naturligt en viss kontakt och kommunikation med personalen. Trots detta kände några att de efter skilsmässan fick stå på sig för att få information och för att brev skulle skickas till deras adress (Berg & Johansson, 1999).

Elvin-Nowak (2005) konstaterar i sin studie att dagispersonal, lärare och även personal på BVC gärna väljer att främst vända sig till mammorna. Ofta är det så att personal i dessa yrken är kvinnor och de brukar uppleva det lättare att kommunicera med andra kvinnor. Hon menar att de dessutom har lättare att identifiera sig med positionen som mor då de inte är ovanligt att dessa kvinnor i personalen är mödrar själva. Ytterligare en faktor som spelar in i hennes resonemang är att man tillskriver de olika föräldrarna olika kriterier som de ska uppfylla för att vara en bra förälder. Alltså skiljer sig rollen som mor och rollen som far åt i vad de innebär och ska uppfylla för ansvar. De kriterier som fäderna behöver uppfylla för att bli sedda som en bra far till sina barn är inte alls lika höga som de modern behöver uppfylla. Moderns roll är i många människors ögon mer präglad av ett totalansvar, vilket inte är något de förväntar sig att en far ska uppfylla. Fadern ses även han som en viktig förälder, men inte lika viktig som modern. Han blir alltså den andra, den näst bästa föräldern och därmed får vi här en skev bild. Detta är något som oftast kommer till sin spets just i situationer efter en skilsmässa.

Är fadern då en mindre lämpad förälder än modern när det kommer till att ta ansvar kring hur det går på dagis och i skola? Så är inte fallet, det finns mycket

som visar på att fäderna hanterar huvudansvaret för barnen på ungefär ett likadant sätt som mödrar. Det är knappast könet som avgör hur väl en förälder hanterar ansvaret över sina barn. Snarare menar Elvin-Nowak (2005) så handlar det om hur pass man klarar av att läsa av, känna in och vara anpassningsbar och flexibel (ibid.).

Överdriven uppskattning, välkommet eller kränkande?

Viktor hade upplevt ett väldigt positivt bemötande och en väldigt uppskattning från fröknar och andra mödrar för att familjelivet fungerade så bra. I hans fall tog han till sig berömmet och såg det som något positivt. Han kände att han gjorde ett bra jobb som far och välkomnande uppskattning och bekräftelse för det. Man kan dock fundera över om en ensamstående moder hade fått samma mängd beröm? Att modern tar detta ansvar är som sagt redan förväntat och inte något som ytterligare behöver legitimeras. När det gäller fadern är tagandet av detta ansvar inget som är fullt etablerat eller heller förväntat av denna roll. Även om det är med all välvilja omgivningen ger beröm så kan det vara en svår balansgång att inte få det att uppfattas negativt. Fadern kan ta det bra, välkomna det och reagerar positivt, men inte alla tar ett överdrivet positivt bemötande bra. I Elvin-Nowaks (2005) studie så stötte hon på fäder som fått samma bemötande med stor uppskattning från till exempel personal på barnvårdscentralen, som menade väl. Fadern i hennes exempel kände sig istället kränkt eftersom han uppfattade det som om det inte var självklart att han var lika kapabel att klara av föräldraansvaret likaväl som en mor. Hon menar att personal inom kvinnodominerade yrken många gånger kan ha svårt att sluta tänka i moder-barn banan och att det kan krävas stor självreflexion från deras sida för att se hur präglad man många gånger är av det sättet att tänka. Detta kanske inte är så konstigt då familjen som institution sett annorlunda ut tidigare. Rollen mor och far har ju dock ändrats idag och förväntningarna likaså, men förväntningarna från omgivningen har kanske inte hängt med helt och fullt (Berger & Luckmann, 2007/1979, Elvin-Nowak 2005).

Att som personal bekräfta fadern som förälder

I Hasses fall hade han ingen laglig rätt att få information från skolan då han inte var vårdnadshavare, även om han ansåg att han som förälder borde ha rätt till detta. Man kan förstå att det var en svår och frustrerande situation för honom, särskilt eftersom samarbetet med modern inte fungerade. Han upplevde sig helt utestängd från sin sons vardag. I en sådan här situation finns det inte så mycket dagispersonal och lärare kan göra. Hur de väljer att bemöta fadern när han är i kontakt med dem kan dock ha stor betydelse för hur han upplever situationen i sin helhet. Berg & Johansson (1999) intervjuade fäder i sin studie som hade varit i snarlika situationer där de inte hade någon juridisk rätt att få information kring barnen/barnet. De hade dock blivit bemötta med oförstående och en kränkande attityd vilket inte hade hjälpt den redan svåra situationen. Även om personalen kan råka hamna mellan två stridande föräldrar och inte får lov att ge ut information till den ena kan de genom att tänka på sitt bemötande förhoppningsvis hjälpa situationen något. Oavsett om fadern inte har någon juridisk rätt till information på grund av att han inte har vårdnad kan de fortfarande visa att de förstår hans svåra situation och bekräfta honom som förälder till barnet/barnen, för att inte kränka hans självkänsla och stolthet som far. Som Berg och Johansson (1999) poängterar så är det ofta i fädernas fall som föräldrar i olika möten kring barnen får sin stolthet sårad. Att inte bli bekräftad i sin föräldraroll kan i längden orsaka att fadern drar sig undan mer och mer.

Faderns syn på sin roll som förälder

Vi var även intresserade av att titta på hur de intervjuade upplevde sin roll som fäder. Kände att de att de räckte till? Fanns det något de ville ändra på eller var de nöjda med sin relation till barnen? Även dessa frågor är aspekter som i allra högsta grad påverkar hur de mår och trivs i sin vardag.

Fädernas berättelser

Av de åtta som vi intervjuade så svarade fem stycken på hur de såg på sin roll som förälder. Övriga visste inte vad de skulle svara eller lät bli att svara på denna fråga av olika anledningar.

Av de fem som svarade så kände sig alla överlag nöjda med hur de var som far till sina barn. Daniel och Viktor var även tydliga med att de kände att de hade en väldigt bra relation till sina söner. För Daniel hade rollen som pappa alltid varit något han hade tagit på allvar, även vid den unga ålder då han först fick barn. Han menade dock att det funnits en mognadsprocess som han behövt gå igenom och att han var en bättre och mer harmonisk förälder idag. Han berättade att han var väldigt noga med hur han tilltalade sina barn och på vilket sätt han uppfostrade dem. Viktor kände att man som far behöver satsa mycket tid på barnen och vara väldigt närvarande vilket han verkligen försökte åstadkomma. Han kände att det var viktigt att investera tid i sin sons fritid och att hjälpa honom på traven till att hålla sig aktiv, så han inte bara hamnade framför tv:n varje dag. Han upplevde dock att han kunde ha ganska höga krav på sig själv som förälder ibland.

Även Lars kände att det var viktigt att vara engagerad och närvarande och att hitta på aktiviteter med sitt barn. Han relaterade till sin egen barndom och kände att detta var något han hade saknat från sin far och det var något han definitivt inte ville upprepa själv. Han uttryckte dock en oro över att inte alltid veta om han gjorde rätt och hur han ibland färgade av sig på dottern utan att han märkte det i stunden. David såg också vikten av kvalitets tid med sin son. Detta var något han ville ha och kände att han numera också förbättrades i frågan. Att ha sonen varannan vecka gav honom möjlighet att fokusera helt på sin son den vecka han var där.

Jag vill inte göra samma misstag

Lars berättade mycket om sin egen barndom och berättade att han hade börjat se på minnena på ett annat sätt i sin roll som far. Detta är något Elvin-Nowak (2005) observerade bland de fäder som hon jobbade med. Hon menade att när man hamnar i den situation då man plötsligt är förälder till ett litet barn så startar det en mängd psykologiska processer. Många börjar se sin egen barndom från ett annat perspektiv än tidigare. De erfarenheter en person har haft tidigare präglar hur föräldraskapet formas och där spelar i allra högsta grad sin egen barndom och upplevelser av sina egna föräldrar in. Mannen finner sig plötsligt i en ny roll, nämligen den som far och denna ska nu även inkluderas i hans identitet.

Grunderna för hur denna roll ska ”ageras” har mannen som sagt med sig från sin barndom och sina egna föräldrar och från den familjeinstitution han själv växt upp i såg ut (Berger & Luckmann, 2007/1979). Lars berättade om sin frånvarande far som aldrig gett honom mycket uppmärksamhet eller engagemang. Detta var något han absolut inte tänkte upprepa själv och aldrig skulle utsätta sin egen dotter för. Han hade dock haft andra viktiga personer att fylla det tomrummet med, personer som än i dag var viktiga för honom och nu även engagerade sig i hans dotters liv. Han hade dessutom, menade han, alltid haft en bra relation till sin mor. En vuxens människas kön eller biologiska band till ett barn är inte det som är det viktiga för en positiv utveckling och lyckad socialisation. Band och relationer som ger en positiv utveckling och för barn kan uppstå i många olika familjeinstitutioner (Berger & Luckmann, 2007/1979, Elvin-Nowak, 2005). Likadant är det när man senare i livet söker vägledning i sitt föräldraskap. Även om de egna föräldrarnas beteende har stor betydelse för hur en person senare utövar sitt föräldraskap finner många även förebilder och vägledning i andra viktiga personer i deras omgivning. Studier har även visat på att dagens generation ökat sin identifikation med både modern och fadern. Alltså kan en far finna mycket stöd och vägledning för sitt föräldraskap i sin mor likaväl som i sin far. Så en dålig kontakt med den egna fadern resulterar inte nödvändigtvis en förvirrad fadersidentitet (Plantin, 2001). Då Lars far inte hade varit den som hade någon större del i hans uppfostran och socialisation utan de som var aktivast här var hans mor och senare även hans styvfar så kunde han via dem få med sig vad han behövde för att kunna skapa sin identitet och roll som far (Berger & Luckmann, 2007/1979). Lars menade, i enlighet med detta resonemang, att han trots en frånvarande far hade fått med sig allt det han behövde från sin barndom för att i dag kunna forma ett bra faderskap. Trots det sörjde han till viss del sin egen fars frånvaro och att han nu även ignorerade Lars dotter. Han uttryckte känslorna kring detta som så att ”Men jag kan tycka att det är rätt tråkigt ändå liksom.(--) Att han gör om samma misstag en gång till.”

Bra nog

Majoriteten av de intervjuade sade sig vara nöjda med sitt föräldraskap överlag. Vi

märkte en upplevelse hos dem att de gjorde det bästa de kunde och att detta räckte till. Samma tendens fann Elvin-Nowak (2005) i sin studie av fäder. Hon formulerade sig kring detta som att *"Papporna verkar snarare känna sig som riktigt bra föräldrar."* I sin tidigare studie kring mödrar upptäckte hon snarare det motsatta. Mödrarna till skillnad från fäderna upplevde mer skuld kring sitt föräldraskap och en otillräcklighet gentemot sina barn. Detta är dock inget vi kommer gå in mycket närmre på då vi inte gör någon jämförande studie. Det är dock en observation vi ändå anser kan vara av intresse när vi tittar på hur fäderna ser på sitt föräldraskap.

En av förklaringarna Elvin-Nowak (2005) tror kan ha betydelse är att moderna fäder växte upp med en mindre närvarande pappa och med en mamma som många gånger varit hemma. Familjen som institution har alltså förändrats en hel del sen fäderna vi intervjuade var barn. Fadersrollen är inte samma idag som den var då (Beger & Luckmann, 2007/1979). Förväntningarna på fäder idag skiljer sig som sagt mot de förväntningar deras egna fäder hade. När de mäter sig mot sina egna fäder och hur de axlade föräldrarollen så känner de flesta moderna fäder att de gör ett bra nog jobb. Fäder idag är mer närvarande i barnens vardag, men de bollar fortfarande lika mycket på jobbfronten som deras egna fäder gjorde (Elvin-Nowak, 2005).

Slutdiskussion

I denna uppsats har vi alltså undersökt hur ensamstående fäder upplever sin vardag. Vi har tittat närmare på vilka olika aspekter som påverkar deras vardag. Dessa var vilken påverkan rådande normer i vårt samhälle har, hur samarbetet med modern till barnen/barnet funkar, nätverk och hur de själva ser på sin roll som far. Vi har även undersökt vilka andra positiva respektive negativa aspekter de såg i sin vardag.

Att vi intresserade oss för just detta område var för att vi kände att man inte så ofta såg litteratur, studier eller diskussioner kring ensamstående fäder med barnen på minst halvtid och ännu mer sällan heltid. Fadersrollen förändras och studier kring den moderna engagerad och närvarande fadern upplevde vi sagt som var begränsad. Detta är områden som kan och bör utvecklas vidare via nya vinklar på

studier kring fäder än vad som tidigare gjorts.

Vi har både fått in resultat som vi förväntade oss att vi skulle få och sådana som vi blev lite förvånade över. Vi förväntade oss exempelvis inte att höra så positiva reflektioner från fäderna kring hur de upplevde sin roll som förälder. Vi fick höra berättelser från fäder i väldigt olika situationer. En del berättade om hur dåligt samarbetet med deras barns mor fungerade, dock hade ingen av dem några egna idéer på hur de skulle kunna vända situationen. Den enda tanken vi fick här var från Erik som kände att enda lösningen var att en domstol beslutade åt dem. Peter som själv suttit i den situationen hade på senare år efter domslut kunnat finna en gemensam nivå med sitt ex, där de kunde samarbeta med fokus på vad deras barn behövde för att deras vardag skulle fungera. Vad som hade orsakat eller hjälpt denna förändring att komma till stånd visste han inte riktigt. Kan hända att det helt enkelt var så att tiden hade hunnit läka de sår och sårade känslor som fanns mellan dem så att de till sist kunde se förbi detta. Det gemensamma för de fäder som hade ett fungerande samarbete var att där inte fanns sårade känslor eller känslor av svek, utan en uttalad respekt för varandra. Föräldrarna litade på varandra att de tog hand om barnen med utgångspunkten att försöka göra vad som var bäst för dem. För dem gick det lättare att omstrukturera familjen till ett nytt system som fungerade för alla inblandade och att även efter det skapa en vänskap sinsemellan. Om föräldrarna istället fastnar mitt i omstruktureringen av familjesystemet, då bitterhet och tankar om hämnd tar över, kanske inte tiden får någon möjlighet att reparera de sårade känslor. Då kanske risken finns att fastna i ett dåligt samarbete som Hasse hade, trots att det hade gått drygt nio år sen separationen. Kan hända att vissa är låsta i detta stadium ända tills barnen är vuxna och de inte längre har något som de behöver samarbeta kring. Kanske vissa konflikter går så djupt att parterna inte vill eller kan se någon lösning på dem? Efter nio års konstanta strider kan det nog vara svårt att någonsin se ett slut på det eller att se hur man skulle kunna ens tolerera den andre.

Även relationerna till det övriga nätverket har vi undersökt. Det vi huvudsakligen kommit fram till är att nätverket spelar en stor roll i ensamstående fäders vardag. Ett starkt nätverk agerar skyddsnät och möjliggör att fäderna kan strukturera upp en välfungerande vardag med en känsla av att kunna förändra sin

situation i en positiv riktning. En fråga som dykt upp hos oss är ifall männen i vissa fall kan legitimera nätverkets tillkortakommanden, exempelvis då de inte får praktisk hjälp, som en form av försvarsmekanism. Vi undrar om de på detta vis konstruerar en mer positiv bild av sin vardag, då de upplever sig som en del av ett tryggt och stöttande system. Detta är dock inte en fråga vi kunnat besvara.

När vi skulle undersöka hur fäderna såg på sin roll som förälder trodde vi preliminärt att vi skulle se skillnader mellan de olika fäderna. Till vår förvåning var det inte detta vi fann. Alla fäderna vi intervjuade kände att de gjorde så gott de kunde och att de på det hela taget var tillräckliga och bra fäder till sina barn. Detta gällde även de som hade ett tumult samarbete med sitt ex och kunde uppleva att detta drabbade barnen. Där fanns reflektioner till den egna barndomen och jämförelser med den egna fadern vilket Lars pratade mycket om. Känslan om att ha lyckats bättre själv fanns dock där. Vad detta berodde på kunde vi först inte komma på några idéer kring. Efter litteraturstudier och efter att ha läst Elvin-Nowaks (2005) studie så kände vi att den förklaring hon presenterade kändes logiskt och rimlig. Fäder idag verkar vara mer närvarande och ha fler bollar i luften innefattade olika ansvar kring barnen samt jobb. Detta är mer än vad som förväntades av deras fäder. Många aspekter i samhället har förändrats sedan de var barn så att familjen gjort detsamma är knappast något konstigt. Både mödrar och fäder har andra krav och förväntningar på sig idag än vad deras egna föräldrar hade (Elvin-Nowak, 2005).

Fäder som har sina barn halva tiden eller mer får hantera mycket interaktion med skola, dagis och liknande. Det var i dessa interaktioner som de rådande samhällsnormerna för ensamstående fäder verkligen visade sig. Här upplevde en del av fäderna att de kom i andra hand. Skola och dagis signalerade att de föredrog kontakt med modern och som i Eriks fall så lade dagispersonalen mycket energi på att få moderns kontaktinformation för att skicka breven till henne istället. Visst kan det säkert vara så som Elvin-Nowak (2005) resonerade att denna personal många gånger själv är kvinnor och mödrar och då lättare kan relatera till och kommunicera med andra mödrar. Säkerligen är det så att tänkande i moderbarn banor är tämligen inbitet och svårt att bryta, vilket kan få dem att behandla fäder som den näst bästa föräldern. Det är nog så att förväntningarna på de olika

föräldrarollerna har förändrats till stor del och fäderna i dag förväntas ta större ansvar i vissa bitar med barnen. Ändå verkar det fortfarande vara relativt nytt för samhället att fäderna tar det stora övergripande ansvaret för barnen, eller så pass mycket som hälften, att detta bemöts med förundran och mycket beröm alternativt helt förbises. Vår uppfattning efter denna undersökning är att många fäder gärna vill ta detta ansvar och försöker så som mödrar att göra det efter bästa förmåga med likvärdigt resultat. Ändå får de ofta antingen kämpa sig till bekräftelsen på att vara en ansvarstagande förälder eller ges så mycket bekräftelse att de ibland känner sig utpekade. Många uttryckte en simpel önskan om ett likvärdigt bemötande för både mödrar och fäder. Båda är trots allt i regel lika viktiga och kapabla föräldrar för barnen.

Referenser

Aspers, P (2007) *Etnografiska metoder : att förstå och förklara samtiden*. Malmö : Liber

Berger, P L & Luckmann, T (2003) *Kunsskaps sociologi. Hur individer uppfattar och formar sin sociala verklighet*. Falun:Wahlström & Widstrand

Berg, L-E & Johansson, T (1999) *Den andre föräldern. Om deltidspappor och deras barn*. Stockholm: Carlssons

Connell, R.W (1995) *Maskuliniteter*. Uddevalla: Daidalos

Elvin-Nowak, Y (2005) *Världens bästa pappa? Om mäns relationer och strävan efter att göra rätt*. Stockholm: Albert Bonniers förlag

Gunnarsson, Lars (2000) "Pappors social nätverk". Hwang, P (red.): *Faderskap i tid och rum*. Stockholm: Natur och Kultur

Hagström, C (1999) *Man blir pappa. Föräldraskap och maskulinitet i förändring*. Falun: Nordic Academic Press

Hydén, M (2001) "Det är barnens trygghet som gäller- Om föräldrarelationer efter skilsmässan". Bäck-Wiklund, M & Lundström, T, (red.): *Barns vardag i det senmoderna samhället*. Stockholm: Natur och Kultur

Hyvönen, U (2000) "Att se pappan med barnets ögon". Hwang, P (red.): *Faderskap i tid och rum*. Stockholm: Natur och Kultur

Hwang, P (2000) "Småbarnspappor i familjen". Hwang, P (red.): *Faderskap i tid och rum*. Stockholm: Natur och Kultur

- Johansson, T (2000) *Det första könet? Mansforskning som reflexivt projekt*. Lund: Studentlitteratur
- Johansson, T & Kuosmanen, J (2003) *Manlighetens många ansikten -fäder, feminister, frisörer och andra män*. Malmö: Liber
- Klinth, R (2002) *Göra pappa med barn*. Finland: Boréa
- Lennéer-Axelsson, B (1994) *Männens röster*. Stockholm: Natur och Kultur
- Lundsby, M et al. (2000) *Familjeterapins grunder: ett interaktionistiskt perspektiv, baserat på system-, process- och kommunikationsteori*. Stockholm: Natur och kultur
- May, T (2001) *Samhällsvetenskaplig forskning* Lund: Studentlitteratur
- Plantin, L (2001) *Män familjeliv & föräldraskap*. Finland: Boréa
- Statistiska centralbyrån (2009) "Barn i dag- En beskrivning av barns villkor med Barnkonventionen som utgångspunkt" (elektronisk) SCB:s officiella hemsida <http://www.scb.se/Pages/GsaSearch____287280.aspx?QueryTerm=barn+idag&PageIndex=1&hl=sv> (2010-09-01)
- Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet
- Wetterberg, T (2002) *Vill man ha jämställdhet? Slutrapport för projekt Män och jämställdhet*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer
- Öberg, B & G (1992). *Pappa, se mig! Om förnekade barn och maktlösa fäder* Stockholm: Förlagshuset Gothia AB

Öberg, B & G (2000) *Skiljas – men inte från barnen*. Uddevalla: Natur och kultur

Österberg, D (1983) ”*Sociologins nyckelbegrepp*”. Göteborg: Bokförlaget Korpen

Informationsbrev

Hej!

Våra namn är Maria Tengkvist och Rebecka Stjärneblad och vi studerar båda på socionomprogrammets sjätte termin i Lund. Det är nu dags för oss att skriva vår C-uppsats, som kommer att handla om ensamstående fäders vardag. Vi vore tacksamma över din medverkan för att kunna genomföra detta projekt!

Metoderna vi kommer att arbeta med är semistrukturerade intervjuer samt dagböcker. Med semistrukturerade intervjuer menas att vi kommer utgå från i förväg förberedda frågor, men ändå vara öppna för att samtala om andra saker som kan komma på tal under intervjuens gång. Dessa intervjuer beräknas ta ca 1 timme och vi vill gärna spela in dem, om Du lämnar samtycke till detta. Inspelningarna kommer sedan att skrivas ut för att vi på så sätt ska kunna analysera materialet vi samlat in. All information vi får av Dig kommer naturligtvis avidentifieras i uppsatsen.

Den andra delen av vår metod består av dagboksanteckningar, som Du kommer att föra under en veckas tid. Syftet med detta är att vi på detta vis får en tydlig inblick i hur din vardag ser ut som ensamstående pappa. Vi vore djupt tacksamma om Du vill delta i både att skriva dagbok samt att bli intervjuad, men det går också bra att tacka ja till en av delarna.

Om Du, liksom vi, tycker att detta är ett viktigt och intressant ämne och kan tänka dig att ställa upp så är du välkommen att kontakta oss snarast på någon av följande mailadresser; maria.tengkvist.610@student.lu.se
rebecka.stjarneblad.210@student.lu.se

Vi kommer därefter att boka en tid med Dig för intervju någon gång mellan v ? och v?, vid ett tillfälle Du tycker det passar bra.

Tack på förhand!

/Maria Tengkvist & Rebecka Stjärneblad

Intervjugudie

Inledning

- Något du undrar över innan vi börjar?
- Hur gammal är du?
- Hur många barn har du?
- Hur länge var du gift eller sambo med barnens/barnets mamma?
- Hur länge sen var det sen separationen?
- Är du i ett nytt förhållande idag?

Då

- Hur upplevde du att din föräldraroll såg ut innan separationen?
- Hur såg fördelningen kring barnen/barnet ut?
- Vilken stöttning hade ni av släkt och vänner med sådant som tex barnpassning ?
- Hur kände du att vardagslivet gick runt?
  - Hade du kvalitets tid för dig själv?
  - Hade du kvalitets tid med barnen/barnet?
- Kan du beskriva din relation till barnen/barnet under denna period?
- Hur nöjd var du över din situation och vardag då?
  - Psykiskt
  - Socialt
  - fysiskt

Nu

- Hur upplever du att din föräldraroll ser ut idag?
- Hur ser fördelningen kring barnen/barnet ut idag?

- Hur ser barnens/barnets boende situation ut?
- Hur mycket umgänge har du respektive mamman med barnen/barnet?
- Hur gick den fördelningen till? Var det genom ett samarbete där ni var överens, eller bestämde den ena mer?
- Hur mycket stöttning har du idag med barnen/barnet från släkt och vänner?
- Hur ser relationen till barnens släktingar som tex mormor ut för dig idag?
- Har du upplevt ett behov av stöd från samhället? Om ja, har du i då upplevt att du fått den hjälp du behövt?
- Hur känner du att vardagslivet går runt idag?
  - Hade du kvalitets tid för dig själv?
  - Hade du kvalitets tid med barnen/barnet?
- Kan du beskriva din relation till barnen/barnet idag?
- Hur nöjd är du över din situation och vardag nu?
  - Psykiskt
  - Socialt
  - fysiskt
- Vilka har varit de största förändringarna efter skilsmässan/separationen?
- Hur gjorde du för att bygga upp en ny vardag med dina barn efter skilsmässan/separationen?
- Vilka är de största problem och hinder du stöter på i din vardag som ensamstående idag?
- Finns där något du skulle vilja ändra på i din vardag med barnen/barnet? Om ja, vad? Ser du några möjligheter till att kunna göra detta?